

VISOKA ŠKOLA
SOCIJALNOG RADA

Pod pokroviteljstvom Ministarstva za rad,
zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Влада Републике Србије
МИНИСТАРСТВО ЗА РАД,
ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И
СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ SKUP
SOCIJALNA POLITIKA U SRBIJI NA
RASKRŠĆU VEKOVA

Beograd 22-23. novembar 2018. godine

Prvi međunarodni naučni skup socijalne politike, specijalne edukacije i rehabilitacije pod nazivom „Socijalna politika u Srbiji na raskršću vekova” održava se 22. i 23. novembra u Beogradu u organizaciji Visoke škole socijalnog rada i Komore socijalne zaštite pod pokroviteljstvom Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Vlade Republike Srbije. Ovom konferencijom organizatori, između ostalog obeležavaju stogodišnjicu osnivanja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca iz perspektive forme, sadržaja i dimenzija socijalne politike, specijalne edukacije i rehabilitacije. Tematske oblasti obuhvataju ne samo period od 1918-2018. godine i aktuelni trenutak, već i teže da naglase okrenutost ka budućnosti isticanjem potrebe za novom socijalnom politikom i upotrebom savremenih i inovacionih tehnologija.

Poseban kvalitet konferenciji, pored domaćih eksperata daće učešće stranih univerzitetskih profesora i renomiranih naučnih istraživača Ruske akademije nauka, Moskovskog univerziteta M.V. Lomonosov, Istorijskog instituta iz Sofije, Filozofskog fakulteta sa habilitacijom Etvoš Lorand iz Budimpešte, kao i naučnih radnika iz Nemačke, BiH i Hrvatske. Dvodnevna izlaganja preko pedeset učesnika odvijaće se na tri radna jezika skupa: srpskom, ruskom i engleskom.

Sažeci su razvrstani u tri tematske celine (socijalna politika, specijalna edukacija i rehabilitacija u Srbiji 1918-2018; sadržaji i dimenzije aktuelne socijalne politike, specijalne edukacije i rehabilitacije; potrebe za novom socijalnom politikom – savremene i inovacione tehnologije u socijalnoj politici, specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji), koje su promišljene na dva nivoa, teorijsko-metodološkom i konkretno-istorijskom.

Knjiga sažetaka je jedan od rezultata skupa, pisani trag najavljene plodne razmene različitih mišljenja i savremenih pristupa i uvod u objavljivanje zbornika odabranih radova. Verujemo da će knjiga sažetaka i predstojeći zbornik omogućiti široj naučnoj i stručnoj javnosti da više sazna o problematici kojim su se istraživači bavili i dati doprinos analizi sadržaja i dimenzija socijalne politike, specijalne edukacije i rehabilitacije.

prof.dr Vladimir Ilić

Konceptualizacija socijalne politike u Srbiji

U procesu analiziranja i promišljanja konceptualizacije socijalne politike u različitim političkim konkretno-istorijskim vremenima u Srbiji polazimo od kriterijuma naučne istine. Ovo zbog toga što kriterijum naučne istine jeste sredstvo preko i pomoću koga odvajamo i razdvajamo istinu od neistine o navedenom odnosu na srpskim prostorima. To zahteva, ukoliko želimo da naš stav bude usvojen kao objektivna, mora da bude: i društveno komunikabilan, i teorijski dokazan i praktično proveren – u praksi primenjiv. Otuda je potrebna, kao predradnja, teorijska i radna operacionalizacija osnovnih pojmova: socijalnitet, socijalne određenosti, prakse, politike.

Prema teorijskim sugestijama i nalazima socijalnitet jeste jedna od bitnih i konstitutivnih komponenata i čovekova nastanka i razvoja i određenja uopšte, koja je primerena njegovoj biti. Socijalnitet jeste i društvenost, druževnost, zajedničnost = neposredni medijum čovekovog opstanka - njegova sredina. Socijalna određenost znači da su socijalni svi oni odnosi, organizacije i institucije, stanja, procesi, stvari i predmeti, koji stoje u bilo kakvom odnosu sa čovekom kao društvenim bićem: društvena uslovljenost i povezanost čovekovog bića i njegovog života u određenoj zajednici. Otuda socijalna određenost jeste jedna od bitnih i konstitutivnih za čovjeka kao čovjeka, jer on živi samo u socijalnoj zajednici. Praksu percipiramo kao osnovu i način ljudskog postojanja, u kojoj imamo ključ za razumevanje čovekovog razvoja, njegove istorije i svesti. To znači, i od toga polazimo, da se problem istine o socijalnoj politici u konkretno-istorijskim situacijama ne može na validan način razmatrati (analizirati, opisati, objasniti, razumeti i predvideti) izvan prakse, kao ni celokupni misaono-teorijski sklop jedne epohe. Iz ovog proizlazi da je interpretiranje prakse kao neposredne korisnosti (jedna od linija pragmatizma) ili prakse kao kriterija istine (vulgarni marksizma) više nego jednostrano.

Da budemo precizni: pod praksom (grč. praksis) mislimo osnovu i način ljudskog postojanja - u njoj imamo ključ za razumevanje čovekovog razvoja, njegove istorije i svesti. Naime, ovaj pojam obuhvata različite vidove ljudske delatnosti: radikalnu transformaciju objektivne situacije, društvenu kooperaciju, komunikaciju, iskustveno stvaralaštvo, vrednosnu delatnost i misaonu delatnost.

Ključne reči: *kriterijum istine, socijalnitet, socijalno, socijalna praksa, socijalna politika,*

Социальные аспекты югославских экспериментов

На основе югославских эксперимента, по крайней мере, в словах, был заложен сильный социальный аспект – освобождение трудящихся с помощью самоуправления от насилия со стороны государства. Но в реальной жизни государство, в СФРЮ, сохранило всю власть власти. Это стало нотинотабли особенно после нормализации отношений с советским союзом. В середине 1960-в Югославии проводится социально-экономическая реформа. Это было время реформ в других социалистических странах, но по сравнению с ними, уровень жизни в Югославии стал отличаться. Наблюдались пагубные явления: несовершенство внешней задолженности, рост инфляции, крупные социальные отвлечение, рост безработицы.

Экономический разрыв между республиками начал дипел. В определенной степени в результате реформ произошли также кризисные ситуации в конце 60-х и начале 70 лет. Эксперимент в Югославии был комплеменед “Организация синдиатед работы” и “система делегирования”. Однако новые проекты пока еще не привели к какой-либо неминуемой демократии, однако было серьезно трудно принять оперативные решения. Конституция от 1974. Он еще более ограничил функции Федерации, предоставляя более высокие роли в республиках и автономных провинциях. Югославия приобрела серию проектно-конструкторских работ.

С начала 80-х годов Югославия начала проскользнуть в глубокий систематический кризис. Ситуация все более осложняется из-за нового ужесточения ситуации в Косово. С первой половины 80 лет в издательской, художественной и научной литературе начинает поднимать волну критики за счет наследия Тито. Основные мифы социалистической Югославии были погружены постепенно. Процессы были начаты, которые перешли советский Перестроску. Это означало начало конца всего, что было связано с “югославский эксперимент”.

Socijalni aspekti jugoslovenskog eksperimenta

U osnovu jugoslovenskog eksperimenta, makar na rečima, je bio utisnut snažan socijalni aspekt – oslobođenje radnika uz pomoć samouprave od državnog nasilja. Međutim, u stvarnom životu, država, oličena u SFRJ, je očuvala svu punoću vlasti. To je postalo primetno naročito posle normalizacije odnosa sa SSSR. Sredinom 1960-ih u Jugoslaviji se izvodila društveno-ekonomska reforma. To je bilo vreme reformi i u drugim socijalističkim zemljama, ali u poređenju s njima životni standard u Jugoslaviji je počeo da se razlikuje nabolje. Došlo je i do štetnih pojava: uvećanje spoljnog duga, rast inflacije, veliko socijalno raslojavanje, sve izraženiji problem nezaposlenosti.

Počeo je da se produbljuje ekonomski jaz među republikama. U određenoj meri kao rezultat reformi su nastale takođe i pojave krize krajem 60-ih i početkom 70-ih godina. Eksperiment u Jugoslaviji je bio dopunjen „organizacijom udruženog rada“ i „sistemom delegiranja.“ Međutim, novi projekti ni prema kakvoj neposrednoj demokratiji opet nisu vodili, ali su zato ozbiljno otežavali operativno donošenje odluka. Ustav iz 1974. godine je još više ograničio funkcije federacije, davanjem većih uloga republikama i autonomnim pokrajinama. Jugoslavija je stekla niz odlika konfederativnog uređenja. Od početka 80-ih godina Jugoslavija je počela neumoljivo da klizi u duboku sistematsku krizu. Situacija se još više komplikovala zbog novog zaoštavanja situacije na Kosovu. Od prve polovine 80-ih godina u publicistici, u umetničkoj i naučnoj literaturi počinje da se podiže talas kritika na račun Titovog nasleđa. Postepeno su se urušavali osnovni mitovi socijalističke Jugoslavije. Razvijali su se procesi, koji su u nečemu podsećali na sovjetsku Perestrojku. To je i značilo početak kraja svega onoga, što je bilo vezano za „jugoslovenski eksperiment.“

Власт и народ: социјални аспекти пропаганде ауторитарног режима краља Александра Карађорђевића. 1929-1934

6 января 1929 г. король Александр Карагеоргиевич установил режим личной власти, упразднив Видовданскую конституция и парламент, запретив деятельность политических партий. Опубликованный манифест живописал отношения подданных и «столь терпеливого в выполнении своих высоких обязанностей» правителя. Тот взывал к *«моему дорогому народу – всем сербам, хорватам и словенцам»*, дабы объявить, что «настал час, когда следует устранить посредников между Народом и Королем». Обозначение паритета одного и другого преследовало цель узаконивания суверенных прав монарха, равных народному суверенитету. При этом в риторическом плане очевидна преемственность «прокламации» в отношении документов эпохи Первого и Второго сербских восстаний, вожди которых первыми в новой сербской истории пытались использовать для узаконивания собственной власти восприятие массами государства как большой семьи. Поэтому в обращениях к жителям Сербии и к иностранным адресатам «истинно народные правители» Карагеоргий и позднее Милош Обренович представляли «благими отцами», «сынов своих всех одинаково любящими».

Век с лишним спустя Александр Карагеоргиевич, «единство народное и целостность государственную охраняющий», руководствовался теми же «отеческими» чувствами, когда решился не оставить безответными «душу его раздирающие вопли масс, сколь трудолюбивых и патриотичных, столь и истрадавшихся». Виновниками «страданий» и в начале XIX в., и в конце 1920-х гг. были политические оппоненты правителей, – ненужные в «семейных» отношениях «посредники», «непослушники воли народа». Обвинялись они, как в первом случае, во взаимной «неприязни и несогласии, которое далеко простирается», или, как во втором, в «ослепленности политическими страстями», ведущими, по словам короля Александра, к «духовному разброду и народной разобщенности».

Кључне речи: *король Александр Карагеоргиевич, авторитаризм, социјална пропаганда, легитимност власти, народни суверенитет, социјална опора режима*

Vlast i narod – socijalni aspekti propagande autoritarnog režima kralja Aleksandra Karađorđevića od 1929-1934.

6. januara 1929. godine kralj Aleksandar Karađorđević je uspostavio režim lične vlasti, ukinuvši Vidovdanski ustav i raspustivši parlament, zabranivši aktivnost političkih partija. Objavljeni manifest je živopisno prikazivao odnos između podanika i „toliko strpljivog u ispunjenju svojih visokih obaveza“ vladara. Ovaj je prizivao „moj dragi narod – sve Srbe, Hrvate i Slovence“, da objave, da je „kucnuo čas, kada treba odstraniti posrednike između Naroda i Kralja.“ Isticanje jednakosti jednog i drugog je pratilo cilj ozakonjenja suverenih prava monarha, jednakih narodnom suverenitetu. Pritom je na retoričkom planu očigledan kontinuitet „proklamacija“ u odnosu na dokumente iz epohe Prvog i Drugog srpskog ustanka, čije su vođe bili prvi u novijoj srpskoj istoriji, koji su pokušali da iskoriste doživljavanje države od strane mase kao velike porodice sa ciljem ozakonjenja sopstvene vlasti.

Upravo zbog toga su se u obraćanjima srpskom stanovništvu i stranim adresatima „istinski narodni vladari“ Karađorđe i kasnije Miloš Obrenović predstavljali kao „blagi očevi, koji sve svoje sinove podjednako vole.“ Nešto više od veka kasnije Aleksandar Karađorđević se, „jedinstvo narodno i državnu celovitost čuvajući“, rukovodio tim istim „očinskim“ osećanjima, kada je odlučio da ne ostavi bez odgovora „dušu njegovu razdiruće vapaje masa, koliko trudoljubivih i patriotskih, toliko i napaćenih.“ Vinovnici „patnje“ i početkom 19. veka, a i krajem 20-ih godina 20. veka, su bili politički protivnici vladara – suvišni u „porodičnim“ odnosima „posrednici“, „neposlušnici volje naroda.“ Bili su okrivljavani, kao i u prvom slučaju, za uzajamno „nevoljenje i neslaganje, koje se daleko prostire“, ili, kao u drugom slučaju, za „zaspjenost političkim strastima“, koje su vodile, prema rečima kralja Aleksandra, u „duhovni nered i narodnu razjedinjenost.“

Ključne reči: *kralj Aleksandar Karađorđević, autoritarnost, društvena propaganda, legitimnost vlasti, narodni suverenitet, socijalna potpora režima*

Značaj organizacione kulture u ustanovama socijalne zaštite

Cilj rada predstavlja prikaz značaja organizacione kulture koja je nezaobilazan i determinišući faktor u ustanovama socijalne zaštite. Uzimajući u obzir specifičnu tematiku i osetljivost kojom se ustanove socijalne zaštite bave, koncipiranje organizacione kulture koja će omogućiti stvaranje uslova za pozitivne efekte kao što su povećanje zadovoljstva radom, efektivnosti i efikasnosti rada, a minimizirati negativne efekte koji se ogledaju u nastanku nezadovoljstva, iscrpljenosti, profesionalnog sagorevanja i sekundarne traumatizacije stručnih radnika, predstavlja veliki izazov.

U radu su prikazani rezultati istraživanja koje je sprovedeno 2015. i 2016. godine u centrima za socijalni rad, kao temeljenim ustanovama u sistemu socijalne zaštite u Republici Srbiji. Autori su krenuli od osnovne hipoteze da su postojeći organizacioni faktori u centrima za socijalni rad koncipirani na takav način, da uz nerazvijenu metodologiju za upravljanje obimom posla stručnih radnika, mogu doprineti razvoju negativnih efekata rada kao što su nezadovoljstvo, iscrpljenost, smanjenje efikasnosti, smanjenje zadovoljstva radom i nastanku sindroma profesionalnog izgaranja. Ovakve pojave predstavljaju rizik od smanjenja kvaliteta usluga socijalnog rada.

Izbor metoda primenjenih u naučnom istraživanju opredeljen je karakteristikama utvrđenog predmeta, ciljevima i hipotezama, a osnovni pristup istraživanju je multidisciplinarni. U prikupljanju podataka korišćeni su upitnici namenjeni voditeljima slučaja i rukovodiocima službi, posebno konstruisani za potrebe ovog istraživanja, kao i standardizovani upitnici za ispitivanje organizacione klime QPSNordic-ADW (Nordic Questionnaire for Monitoring the Age Diverse Workforce) koji su prilagođeni za primenu u postojećoj organizaciji centara za socijalni rad u našoj zemlji i standardizovani upitnici za ispitivanje stepena zadovoljstva poslom (Compassion Satisfaction and Compassion Fatigue (ProQOL) Version 5 (2009)). Kao izvori podataka korišćena je naučna, stručna i druga literatura relevantna za odabrani predmet istraživanja.

Naučna opravdanost odabrane teme je u sistematizaciji različitih izvora naučnog saznanja. Kako o ovoj oblasti gotovo da ne postoje publikovani radovi kod nas, naučni značaj se ogleda u bližim saznanjima o postojećim organizacionim kulturama u centrima za socijalni rad, kao i deskripciji njihovih pozitivnih i negativnih uticaja.

Praktične implikacije rada se ogledaju u tome da rezultati istraživanja mogu da doprinesu unapređenju prakse rukovođenja u centrima za socijalni rad, ali i da predstavljaju osnov za uspostavljanje nove metodologije za upravljanje obimom posla stručnih radnika. **Ključne reči** : *organizaciona kultura, centri za socijalni rad,*

upravljanje organizacionim faktorima, pozitivni i negativni efekti rada (zadovoljstvo poslom, efikasnost i efektivnost, profesionalno izgaranje), upravljanje obimom posla.

Bojana Dimitrijević

Uticaj sredstava asistivnih tehnologija na svakodnevno funkcionisanje osoba sa telesnim invaliditetom- Tehnološke inovacije preduslov za povećanje kvaliteta života

Stalne promene koje se sve brže dešavaju na polju tehnološkog razvoja, neosporno ostavljaju značajne posledice i na kvalitet života svakog pojedinca, kreirajući na posredan ili neposredan način i aktuelne promene u sferi savremene socijalne politike, rehabilitacije i specijalne edukacije. Polazeći od činjenice da je osnovna svrha tehnoloških inovacija da pojedincu olakšaju svakodnevno funkcionisanje, njihova primena predstavlja i jedan od značajnih preduslova poboljšanja kvaliteta života osoba sa telesnim invaliditetom. Nažalost, imajući u vidu aktuelnu društveno-ekonomsku situaciju u našoj zemlji, kao i činjenicu da prema relevantnim statističkim podacima, čak 70% osoba sa invaliditetom u Srbiji živi neposredno iznad ili ispod linije siromaštva, realno je očekivati da najveći broj pripadnika ove populacije, neće ni imati pristup mnogim proizvodima savremenih tehnoloških inovacija. Nemogućnost korišćenja savremenih tehnoloških dostignuća, naročito u oblasti asistivnih tehnologija, nesumnjivo predstavlja jedan od faktora smanjivanja šansi za ravnopravno učešće osoba sa telesnim invaliditetom u ključnim sferama društva, ostavljajući brojne negativne posledice i na kvalitet njihovog života. Zato se pred stručnjake koji se bave medicinsko-psiho-socijalnom rehabilitacijom osoba sa telesnim invaliditetom u Srbiji, kao prioritetan zadatak nameće kontinuirani rad na sinhronizaciji rehabilitaciono-edukativnih programa namenjenih osobama sa telesnim invaliditetom sa trendovima savremenog tehnološkog razvoja i primene njegovih inovacija u svakodnevnom radu sa pripadnicima ove populacije.

Ključni cilj ovog rada je utvrđivanje značaja primene sredstava asistivnih tehnologija u rehabilitaciono-edukativnom radu sa osobama sa telesnim invaliditetom i stepena sinhronizacije savremene socijalne politike, rehabilitacije i specijalne edukacije u Srbiji, sa tehnološkim inovacijama koje mogu doprineti povećanju kvaliteta života stanovnika naše zemlje koji imaju neku vrstu telesnog invaliditeta.

Ključne reči: *osobe sa telesnim invaliditetom, tehnološke inovacije, asistivne tehnologije, sinhronizacija, kvalitet života*

Общество Сербии и Великая война 1914-1918 гг.

Более 100 лет прошло с момента начала Первой мировой войны. Ее результаты известны, однако, в европейской и российской историографии, главное акцентирование внимания приходится на военно-политическую составляющую этой войны, оценки ее глобальных итогов в рамках изменения европейских границ. Однако, на наш взгляд эти события более чем 110-летней давности требуют более глубокого осмысления. В рамках регионального аспекта изучения периода 1914-1918 гг., уместно будет поставить вопрос о том, как традиционная социальная структура сербского общества, его менталитет, особенности взаимоотношений власти и общества, вписаны в контекст ведения Сербией боевых действий 1914-1918 гг.

В период Первой мировой войны сербский народ и сербское общество пережили колоссальные потрясения, а сербская голгофа 1915-1916 гг. стала трагическим примером страдания целого народа. Однако. Уникальность сербского случая состоит в том, что он являет собой, пожалуй, исключительный пример в европейской истории Нового времени, когда потерпев военное поражение осенью 1915г., армия и правительство страны, а также значительная часть ее населения, не признав и не подписав капитуляции, отправились в добровольное изгнание, чтобы уже на чужбине начать новую страницу собственной истории, причем связанной не только с освобождением страны от иностранных интервентов, но и с формированием нового государства – будущего Королевства сербов, хорватов и словенцев (СХС).

Srpsko društvo i Veliki rat 1914-1918.

Više od 100 godina je prošlo od početka Prvog svetskog rata. Njegov epilog je poznat, međutim, u evropskoj i ruskoj istoriografiji glavni akcenat se stavlja na vojno-politički aspekt tog rata, ocene njegovih globalnih rezultata u okviru promena evropskih granica, pa ipak, po našem mišljenju, ovi događaji, stariji od 110 godina, zahtevaju mnogo dublje osmišljavanje. U okviru regionalnog aspekta proučavanja perioda od 1914-1918. umesno je postaviti pitanje o tome, kako su tradicionalna socijalna struktura srpskog društva, njegov mentalitet, osobenosti uzajamnog odnosa između vlasti i društva, utisnuti u kontekst srpskih ratnih operacija od 1914-1918.

U vreme Prvog svetskog rata srpski narod i srpsko društvo su preživeli ogromne potrebe, a srpska golgota 1915-1916. je postala tragičan primer stradanja

čitavog naroda. Međutim, posebnost srpskog slučaja se sastoji u tome, da on, vrlo je moguće, predstavlja jedinstveni primer u evropskoj istoriji novijeg datuma, kada, pretrpevši vojni poraz u jesen 1915. godine, vojska i vlada zemlje, a takođe i značajan deo njenog stanovništva, ne priznavši i ne potpisavši kapitulaciju, odlaze u dobrovoljno izgnanstvo, da bi već u tuđini započeli novu stranicu svoje istorije, koja pritom nije vezana samo za oslobođenje zemlje od stranih zavojevača, nego i za formiranje nove države – buduće Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS).

Путјатин Владимир Сергејевич

Социјална политика Кралевства СХС по одношенију к русијским емигрантима

Кралевство СХС стало једним из центара русијских емиграната у 20-30-е гг. XX в. Среди емиграната ојказали су разне социјалне групе насељеника: војне, црквене дјелатељи, представитељи интелекцијени и т.д. Некојре време дјела беженца су концентрисани у русијском посолству, а у новембру 1921 г. влада Кралевства СХС создала специјалну Државну комисију по дјелу руских беженца, занимајућу ојказивањем разносторонне помоћи: обезбеђења жилишта, исплата пензија, тражење рада. При овом влада Кралевства СХС пријимала на раду лекара, адвоката, архитектора, инжењера и професора универзитета. У русијској историографији већ дуге време разрађивају се питања, повезана са научном дјелатношћу русијских ученика, публикују се и откривају извори личне историје. Среди последњих стоји напоменути неопубликована споменика адвоката и филозофа Е.В. Спекторског, а такође недавно откривена мемоари његови колеге Н.М. Бубнова «Кроз низак губитка: споменика».

Опирајући се на друге извори, интересно разгледати те тешкоће и проблеме, са којима сусретали су русијски ученици. Ново државство не имало сериозне материјалне базе за привлачење ученика, развоја науке и образовања, но пред вишом школом биле постављене најамбициозније задатке. После прве светске војне стварају се не само нова факултети Белградског универзитета, но и открива се нови универзитет у Љубљани, па русијски професори ојказали су тражени, иако материјална ситуација остала је сложеном. Повезано то било је са тим, да емигранти не спешили пријимати државство Кралевства СХС, већина из њих не знала српски јазик. Многи професори дошли су са породицама, што усложњавало њихову материјалну ситуацију. Подчас довољно тешко пролазио процес њихове научне социјализације. К томе же,

преподаватели нередко жаловались на слабую материальную базу, отсутствие надлежащей литературы и соответствующей научной среды (особенно в Скопье, Суботице, Любляне). Несмотря на это, большинству российских преподавателей удалось продолжить свою прерванную эмиграцией научную и преподавательскую деятельность в Королевстве СХС, которое стало для них новой родиной.

Socijalna politika Kraljevine SHS u odnosu na ruske emigrante

Kraljevina SHS je postala jedan od centara ruske emigracije u 20-im i 30-im godinama XX veka. Među emigrantima su se nalazile razne društvene grupe stanovništva: vojnici, crkveni velikodostojnici, predstavnici inteligencije itd. Neko vreme su poslovi izbeglica bili koncentrisani u ruskoj ambasadi, a u novembru 1921. godine vlada Kraljevine SHS je oformila specijalnu Državnu komisiju za pitanja ruskih izbeglica, koja se bavila pružanjem raznih vrsta pomoći: obezbeđivanja mesta stanovanja, plaćanja beneficija, traženja posla. Pritom je vlada Kraljevine SHS primala u službu lekare, pravnike, arhitekate, inženjere i univerzitetske profesore. U ruskoj istoriografiji već duže vreme se analiziraju pitanja, vezana za naučnu delatnost ruskih naučnika, objavljuju se i pronalaze dokumenti iz privatnih izvora. Od poslednjih vredi pomenuti neobjavljene memoare pravника i filozofа J.V. Spektorskog, a takođe i memoare njegovog kolege N.M. Bubnova „Kroz niz gubitaka: uspomene“, koji su nedavno ugledali svetlost dana. Oslanjajući se na ove i druge izvore, zanimljivo je razmotritи one teškoće i probleme, s kojima su se hvatali u koštac ruski naučnici.

Mlada država nije posedovala ozbiljnu materijalnu bazu za privlačenje naučnika, razvoj nauke i obrazovanja, ali pred visoko obrazovanje su bili postavljeni najambiciozniji zadaci. Posle Prvog svetskog rata otvaraju se ne samo novi fakulteti u okviru Beogradskog univerziteta, nego se otvara i novi Univerzitet u Ljubljani i iz tog razloga su ruski profesori postali traženi, iako je materijalna situacija ostala složena. To je bilo povezano s činjenicom, da emigranti nisu žurili da uzmu državljanstvo Kraljevine SHS. Većina njih nije znala srpski jezik. Mnogi profesori su stigli zajedno s porodicama, što je komplikovalo njihovo materijalno stanje. Ponekad se prilično teško odvijao proces njihove naučne socijalizacije. Uz to, profesori su se neretko žalili na slabu materijalnu bazu, nepostojanje odgovarajuće naučne literature i odgovarajuće naučne sredine (posebno u Skoplju, Subotici i Ljubljani). Uprkos tome, većina ruskih profesora je uspela da nastavi svoju, prekinutu emigracijom, naučnu i profesorsku delatnost u Kraljevini SHS, koja je za njih postala nova domovina.

Алексей Тимофеев

Русская эмиграция в недичевской Сербии: механизмы социальной защиты беженцев в годы оккупации и гражданской войны.

Вторая мировая война принесла сербам и другим народам королевства Югославии многие беды и лишения, причем иностранная оккупация была усугублена трагическими событиями гражданской войны. Русская эмиграция в Сербии накануне Второй мировой войны представляла собой достаточно обособленную социальную группу, чье единство не было декларативным или избранным, но стало результатом трагических обстоятельств 20-ых-30-ых годов в России. В годы войны часть этой группы склонилась к коллаборации, еще меньшая часть – к Сопrotивлению, но большинство занималось простым выживанием и сохранением себя и своих близких.

Анализ механизмов повседневного выживания, различных стратегий, к которому приехала вся группа в целом и тактических ходов, которые избрали отдельные ее члены представляет собой основную тему работы. Особенно внимание автор обращает на реорганизацию внутренней русской эмигрантской системы здравоохранения, образования и культурных учреждений, которые функционировали в единой сети на территории Сербии с центром в Белграде.

Ruska emigracija u Nedićevoj Srbiji – mehanizmi socijalne zaštite izbeglica u vreme okupacije i građanskog rata

Drugi svetski rat je doneo Srbima i drugim narodima Kraljevine Jugoslavije mnoge nesreće i lišavanja, pri čemu je strana okupacija bila dodatno otežana tragičnim događajima u vreme građanskog rata. Ruska emigracija u Srbiji je uoči Drugog svetskog rata predstavljala prilično odvojenu socijalnu grupu, čija izolovanost nije bila deklarativna, niti izabrana, nego je posledica tragičnih okolnosti iz 20-ih i 30-ih godina u Rusiji. U ratnim godinama deo te grupe se priklonio kolaboraciji, još manji deo Pokretu otpora, ali većina se bavila prostim preživljavanjem i čuvanjem sebe i bližnjih. Analiza mehanizama svakodnevnog preživljavanja, raznih strategija, kojima je pribegavala cela grupa u potpunosti i taktičkih poteza, koje je izabrao svako od njenih članova, predstavlja osnovnu temu rada. Posebnu pažnju autor poklanja reorganizaciji unutarne ruske emigrantske obrazovne i zdravstvene sistema

i kulturnih institucija, koje su funkcionisale u okviru jedinstvene mreže na teritoriji Srbije sa centrom u Beogradu.

Milan I. Miljević, Dušan Bajagić

Odnos srpske pravoslavne crkve prema socijalnoj politici u različitim političkim vremenima

U procesu analiziranja i promišljanja odnosa Srpske pravoslavne crkve prema socijalnoj politici u različitim političkim konkretno-istorijskim vremenima polazimo od kriterijuma naučne istine. Ovo zbog toga što kriterijum naučne istine jeste sredstvo preko i pomoću koga odvajamo i razdvajamo istinu od neistine o navedenom odnosu na srpskim prostorima. To zahteva, ukoliko želimo da naš stav bude usvojen kao objektivna, mora da bude: i društveno komunikabilan, i teorijski dokazan i praktično proveren – u praksi primenjiv. Otuda je potrebna, kao predradnja, teorijska i radna operacionalizacija osnovnih pojmova: socijabiliteta, socijalne određenosti, prakse, politike.

Prema teorijskim sugestijama i nalazima socijabilitet jeste jedna od bitnih i konstitutivnih komponenata i čovekova nastanka i razvoja i određenja uopšte, koja je primerena njegovoj biti. Socijabilitet jeste i društvenost, druževnost, zajedničnost = neposredni medijum čovekovog opstanka - njegova sredina. Socijalna određenost znači da su socijalni svi oni odnosi, organizacije i institucije, stanja, procesi, stvari i predmeti, koji stoje u bilo kakvom odnosu sa čovekom kao društvenim bićem: društvena uslovljenost i povezanost čovekovog bića i njegovog života u određenoj zajednici. Otuda socijalna određenost jeste jedna od bitnih i konstitutivnih za čovjeka kao čovjeka, jer on živi samo u socijalnoj zajednici. Praksu percipiramo kao osnovu i način ljudskog postojanja, u kojoj imamo ključ za razumevanje čovekovog razvoja, njegove istorije i svesti. To znači, i od toga polazimo, da se problem istine o socijalnoj politici u konkretno-istorijskim situacijama ne može na validan način razmatrati (analizirati, opisati, objasniti, razumeti i predvideti) izvan prakse, kao ni celokupni misaono-teorijski sklop jedne epohe. Iz ovog proizlazi da je interpretiranje prakse kao neposredne korisnosti (jedna od linija pragmatizma) ili prakse kao kriterija istine (vulgarni marksizma) više nego jednostrano. Da budemo precizni: pod praksom (grč. praxis) mislimo osnovu i način ljudskog postojanja - u njoj imamo ključ za razumevanje čovekovog razvoja, njegove istorije i svesti. Naime, ovaj pojam obuhvata različite vidove ljudske delatnosti: radikalnu transformaciju objektivne situacije, društvenu kooperaciju, komunikaciju, iskustveno stvaralaštvo, vrednosnu delatnost i misaonu delatnost. Sve ovo zahteva interpretaciju politike, kako u instrumentalnom tako i u neutralnom značenju.

Ovo zbog toga što je savremena politička teorija, kažu rezultati naučnih istraživanja, bitno određena „tradicijom posredovanim političkim idejama i epohalnim kontekstom savremenih političkih procesa“, pa su njeni doprinosi inovacije i modernizacije i osvetljanje, ali ne i rasvetljavanje, zadatih koordinata. U tom smislu, logično, politička praksa, iskazana kroz globalizam i regionalizam, jeste borba za vlast i moć na svim nivoima – pokoravanje pojedinaca, grupa i zajednica sofistificiranim oblicima fašističkih metoda, sredstava, postupaka i tehnika (posebno informaciono-komunikacionih tehnologija).

Pošto je socijalna politika deo politike (lokalne, nacionalne, regionalne, globalne), deo političke delatnosti kao usmeravanja drugih delatnosti (=politička delatnost jeste uvek druga ljudska delatnost čiji su ciljevi, ili bi trebali da budu, vrednost), savremena socijalna teorija ima za zadatak da na nove načine istražuje, promišlja i domišlja političko-teorijski opus klasika (političko-etičkih ideala, doktrina, tipova poretka, subjekata, političkih procesa, institucija, funkcionisanja vlasti i načina zaštite subjekata) - da domisli ono što je bilo predviđeno, nerazumljivo, ideološko. Otuda je reč o reinterpretaciji, posebno religijsko-socijalnog delanja. To delanje, hipotetički tvrdimo, nije nešto što samo zna za probleme - ono samo predstavlja jedan od najvećih, fundamentalnih problema za despotske politike – despotske političke moći. Naime, socijalno političko delanje, kao i svako drugo, uključuje više ljudi i nikad nije neposredna realizacija ciljeva individue kao socijalnog delatnika – ono uvek dospeva u intreresno polje političkih sila koje se fizički, ekonomski i komunikacijski nameću kao odlučujući centri moći.

Da bi na naučno validan način promislili ulogu i značaj religijske oraganizacije, kao socijalnog subjekta, u poimanju i prihvaćanju različitih shvatanja, principa, modela, sadržaja, ciljeva, subjekata, sredstava, metoda, tehnika, organizacije i praktičnih postupka u kreiranju i ostvarvanju socijalne politike u Srbiji u XX i početku XXI veka primenujemo metod analize sadržaja dokumanata = poslanica Srpske pravoslavne crkve. Rezultate istraživanja iskazujemo u sintetičkom, apstraktnom obliku koje predstavlja i jeste konkretno viđenje aktivnog života čoveka, kao konkretnog za njega i po sebi. Međutim, to konkretno nije celina konkretnog i taj i takav čovekov stav nije za njega jedini mogući - jedini koji čovek živi i može da misli, ukoliko želi da misli. Naime, naše osnovno polazište jeste da se pitanje o smislu socijalne politike može postaviti samo pred onim(a) koji je (koji su) postavio, odnosno postavili pitane smislu ljudskog delaja, samog života i time zašli u područje morala i moralne prakse.

Ključne reči: *socijabilitet, socijalno, socijalna praksa, socijalna politika, verska organizacija, moral.*

Socijalni karakter misije Srpske Pravoslavne Crkve u periodu 1918 - 2018.

Uzevši u obzir riječi Gospoda Isusa Hrista koje nam prenosi Jevanđelje po Mateju (Mt. 22, 38-40), vidimo da jedna od dvije osnovne ideje hrišćanstva, jeste ljubav prema bližnjima. Ova činjenica predstavlja polaznu tačku za svako eventualno razmatranje na temu uloge Crkve u rješavanju socijalnih problema bilo kojeg društva koje baštini hrišćanske vrijednosti. Kako bismo prepoznali osnovne elemente socijalnog karaktera misije Srpske Pravoslavne Crkve u periodu od 1918.-2018. godine, obratili smo pažnju na neke od ključnih momenata u tom periodu. Prvi momenat je svakako uloga Srpske Pravoslavne Crkve u periodu neposredno nakon velikih stradanja u Prvom svjetskom ratu. Nakon toga obratili smo pažnju na položaj i mogućnosti delovanja Crkve u vremenu Drugog svjetskog rata i poslije njega. Sledeći momenat najvećih izazova za Srpsku Pravoslavnu Crkvu u periodu 1918.-2018. svakako su ratovi devedesetih godina XX vijeka na prostoru bivše SFRJ i socijalni problemi sa kojima se suočavamo u poslednjih dvadesetak godina, a koji su direktno ili indirektno posledica ratnih sukoba. Iz te perspektive smo se i pozabavili analizom socijalnog djelovanja Srpske Pravoslavne Crkve u takvim prilikama u stogodišnjem periodu koji je obilježen velikim stradanjima srpskog naroda, koje je direktno uslovljavalo potrebu za socijalnim služenjem svih elemenata društva, a samim tim i Crkve. Osim primjera haritativne djelatnosti Srpske Pravoslavne Crkve u navedenom periodu, prikazali smo i koliki je bio uticaj širenja i jačanja jevanđeljskog učenja u srpskom narodu na rješavanje socijalnih problema društva.

Ključne riječi: *Srpska Pravoslavna Crkva, misija, Jevanđelje, služenje.*

Vladimir Umeljić

Odnos humanističkog principa socijalnog rada i politike u svetlu jezičko-filozofske teorije definicionizama

(Da li je rimokatolička socijalna doktrina kompatibilna sa diahronim prozelitsko-imperijalnim imperativom politike Vatikana?)

„U središtu misije socijalnog rada su principi socijalne pravde, ljudskih prava, kolektivne (društvene) odgovornosti, kao i poštovanje različitosti.“ U ovom prilogu

se diskutuje pitanje, može li socijalni rad, koji stoji u službi bilo koje singularne i stoga uvek usko interesno vođene politike, zaista da odgovara gore navedenim principima? Odgovor se traži putem naučno-istorijske i jezičko-filozofske (teorija definicionizma) analize političke dimenzije Vatikana i socijalne agende rimokatoličke crkve.

U vatikanskoj publikaciji „Socijalna agenda. Crkva kao majka i učiteljica“ stoji i sledeće: „Katolička crkva je majka i učiteljica naroda. Nju je utemeljio Isus Hristos da bi vodila sve ljude, koji prihvate njenu ljubav (...)“ U tekstu nema ni reči o politici a samo implicitno o prozelitizmu, jer indikativno je naravno i neprevidivo selektivno da ona podrazumeva svoj socijalni rad kao orijentisan/ograničen na „ljude, koji prihvate njenu ljubav“, koji su dakle rimokatolici. Već to je nespojivo sa gore navedenim aksiomatskim humanističkim principima socijalnog rada.

Odnos teorije i prakse će se preispitati na primeru jezuita, koji su u današnjem Paragvaju već samo oko 40 godina posle svog dolaska u Južnu Ameriku osnovali svoju sopstvenu državu, koja je opstala od 1610-1767. Tamo su vršili misioniranje među starosedeocima prevashodno „mekim“ metodama, forsiranjem socijalizacije uz intenzivno oslovljavanje emocionalne inteligencije čoveka, uveli su i praktikovali jedan interesantni socijalni sistem za pokršteno domaće stanovništvo (i regrutovali među njima armiju od više hiljada vojnika), mada uz masivnu i bezobzirnu eksploataciju crnih robova, pripadali su šta više najvećim robovlasnicima na svetu sredinom XVIII veka. Time se ocrtava konstelacija: državno-političko delanje/prozelitizam/humani socijalni rad/antihumano porobljavanje i ekonomsko iskorišćavanje mase ljudi-nekatolika.

Ključne reči: *Socijalni rad, politika, Vatikan, teorija definicionizma.*

Vojin Bojinov

The social, economic and political situation in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia after Tito's death

(According to the notices of the Bulgarian diplomats in belgrade)

The death of Marshal Tito put in front the high bureaucrats in Belgrade one main question – how to keep the Yugoslav unity without Tito's authority in times of complex political processes and deep economic difficulties? The issues, which were in the thoughts of Tito's heirs, were also in the focus of the Bulgarian diplomacy, not only because the federation was a neighboring country and an important state on the Balkans, but due to the long-standing difficult relationships between Sofia and Bel-

grade. Therefore the Bulgarian Foreign Ministry gave to its embassy in the Yugoslav capital the task of monitoring closely the whole life of the multinational state. For this reason the Bulgarian diplomats in Belgrade concentrated their efforts of observing in several directions:

- Yugoslav political life after Tito's death – state of the federation without Josip Broz; contradictions between the republics and the regions; different views about the future country development within the League of Communists of Yugoslavia; (new) foreign policy of Yugoslavia.

- Economic situation of the federation – levels of the Yugoslav external debt; unevenly economic development of the republics and the regions; dissatisfaction of some federal entities from the redistribution of the state budget.

- Everyday life in Yugoslavia – prices of the goods and the services; freedom of speech, demographic and social development.

- National question in Yugoslavia – relations between the rich republics and the poor ones; situation in Kosmet; “Bosnian” nation.

- Skopje's activity on the recognition of the so-called “Macedonian minority” in Bulgaria; anti-Bulgarian events in Yugoslavia.

The advisers and secretaries at the Bulgarian Embassy in Belgrade regularly informed the Foreign Ministry in Sofia on these issues. They described a complete picture of the social-political life in Yugoslavia after Marshal's death, which is too curious from the distance of almost 40 years.

Društvena, ekonomska i politička situacija u socijalističkoj federalnoj republici jugoslaviji posle titove smrti

(Prema informacijama bugarskih diplomata u Beogradu)

Smrt Maršala Tita stavila je ispred visokih birokrata u Beogradu jedno glavno pitanje – kako zadržati jugoslovensko jedinstvo bez Titovog autoriteta u vremenima složenih političkih procesa i dubokih ekonomskih poteškoća? Pitanja, koja su bila u mislima Titovih naslednika, takođe su bila u centru pažnje bugarske diplomatije, ne samo zato što je Federacija bila susedna zemlja i važna država na Balkanu, već zbog dugotrajnih teških odnosa između Sofija i Beograd. Zbog toga je bugarsko ministarstvo spoljnih poslova dalo svojoj ambasadi u jugoslovenskoj prestonici zadatak nadgledanja pažljivo celog života multinacionalne države. Iz tog razloga Bugarske diplomate u Beogradu koncentrisane su svoje napore za posmatranje u nekoliko uputstava:

- Jugoslovenskom političkom životu nakon Titove smrti – država Federaci-

je bez Josipa Broza; Kontradikcije između Republika i regiona; različiti pogledi na razvoj budućnosti zemlje unutar lige komunista Jugoslavije; (nova) spoljna politika Jugoslavije.

- Ekonomska situacija Federacije – nivoi jugoslovenskog spoljnog duga; nejednopolno ekonomski razvoj Republika i regiona; nezadovoljstva nekih federalnih subjekata od Redistribucije državnog budžeta.

- Svakodnevni život u Jugoslaviji – cene robe i usluga; Sloboda govora, demografski i društveni razvoj.

- Nacionalne pitanja u Jugoslaviji – odnosi između bogatih Republika i siromašnih; situacija na Kosovu; “Bosanska” nacija.

- Aktivnosti Skoplja o priznavanju takozvane “makedonske manjine” u Bugarskoj; anti-bugarskih manifestacija u Jugoslaviji.

Savetnici i sekretarice bugarske ambasade u Beogradu redovno su informisali ministarstvo spoljnih poslova u Sofiji o tim pitanjima. Oni su opisali kompletnu sliku socijalopolitičkog života u Jugoslaviji nakon Maršalove smrti, koja je previše znatiželjna sa udaljenosti od skoro 40 godina.

Михаил Валерьевич Белов

“Социальный компонент в студенческом обмене России и Сербии на примере двустороннего сотрудничества Университета в Нижнем Новгороде и сербских ВУЗов (Университета в Белграде и Университета в Новом Саде).”

Двухстороннее сотрудничество России и Сербии вышло в последнее время на новый уровень. Кроме сотрудничества в области международной политики, экономики и энергетики все большее значение получает сотрудничество в области культуры, науки и образования. Стоит отметить, что университеты Москвы и без того загружены международным сотрудничеством, и, за исключением узкоспециализированных кафедр и отделений, мало заинтересованы в широком обмене с образовательными учреждениями из Сербии. Поэтому перспективным представляется вовлечение в международный обмен крупных научных центров за пределами Москвы, одним из которых является Государственный Нижегородский университет им Н.И Лобачевского (ННГУ).

История сотрудничества ННГУ и сербских научных учреждений

началась еще во времена существования многонациональных монопартийских государств – Югославии и СССР. Второе дыхание это сотрудничество получило в 21 веке с подписанием договоров о сотрудничестве и студенческом обмене между университетами Сербии и ННГУ. Особое внимание при размещении иностранных студентов придается социальной адаптации студентов в новой среде. Интеграция в систему высшего образования невозможна без учета социального стандарта, межкультурной адаптации, стереотипического восприятия новой среды. Учет практики адаптации иностранных студентов в социальной, академической и культурной средах России позволят укрепить и расширить студенческий обмен между двумя странами.

“Социална компонента студентске размене Русије и Србији на примеру билатералне сарадње Универзитета у Нижњем Новгороде и српских високошколских институција (Универзитета у Београду и Универзитета у Новом Саду).”

Билатерална сарадња Русије и Србије изашла је у задње време на нови ниво. Поред сарадње у области међународне политике, привредне размене и енергетске безбедности, динамично се развија сарадња у области културе, науке и образовања. Морамо напоменути да су универзитети у Москви већ су препуне међународне сарадње, па осим специјализованих за Балкан катедра и одсека високошколских установа, у другим центрима постоји елативно мала заинтересованост за широку размјену са образовним институцијама из Србије. Због тога изгледају перспективним активно укључивање у ову сарадњу великих међународних истраживачких центара изван Москве, један од којих је државни универзитет Нижњег Новгорода “Н.И.Лобачевски”(ННДУ).

Историја сарадње између ННДУ и српских научних институција почела је у времену постојања мултинационалних једнопартијских држава - Југославије и СССР Ова сарадња добила је нови подстицај у 21. веку потписивањем споразума о сарадњи и студентској размени између појединих универзитета Србије (НСУ и БУ) и ННДУ. Посебна пажња приликом размене страних студената се даје социјалној адаптацији студената у новом окружењу. Интеграција у систем високог образовања је немогућа без узимања у обзир социјалног стандарда, интеркултуралне адаптације, стереотипне перцепције новог окружења. Узимајући у обзир начине прилагођавања страних студената новом друштвеном, академском и културном окружењу Русије, могуће је ојачати и проширити размену студената између две државе.

Олег Валентинович Романко

Социальные аспекты военной коллаборации среди мусульманского населения в годы Второй мировой войны. Сравнительный анализ ситуации в Югославии и СССР

Данный доклад представляет собой сравнительный анализ социальных аспектов военной коллаборации среди мусульманского населения Югославии и СССР в период Второй мировой войны. На основе широкого круга источников определены структуры, которые отвечали за социальную политику в ходе нацистской оккупации, ее цели применительно к членам коллаборационистских формирований, основные направления и результаты. На примере этих аспектов показаны сходства и различия в коллаборационистских проявлениях среди советских и югославских мусульман.

Ключевые слова: *Вторая мировая война, социальная политика, военная коллаборация, мусульмане, СССР, Югославия.*

Socijalni aspekti kolaboracionizma među muslimanskim stanovništvom u godinama Drugog svetskog rata. Uporedna analiza situacije u Jugoslaviji i SSSR

Ovaj rad predstavlja uporednu analizu socijalnih aspekata kolaboracionizma među muslimanskim stanovništvom u Jugoslaviji i SSSR u vreme Drugog svetskog rata. Na osnovu velikog broja izvora definisane su strukture, koje su bile odgovorne za socijalnu politiku u toku nacističke okupacije, primena njenih ciljeva na članove kolaboracionističkih frakcija, osnovni pravci i rezultati. Na primeru ovih aspekata prikazane su sličnosti i razlike u načinima izražavanja kolaboracionizma među sovjetskim i jugoslovenskim muslimanima.

Кljučне речи: *Други светски рат, социјална политика, војна сарадња, муслимани, СССР, Југославија*

Unapređenje životnih uslova – primarno pitanje srpskog stanovništva Dalmacije u Kraljevini SHS/Jugoslaviji (1918–1941)

Zbog opstrukcije velikih sila u čijim državama su živeli, Srbi u Dalmaciji vekovima su se nalazili u stanju iznuđene, permanentne zaostalosti. Tek krajem 19. i početkom 20. veka počeli su planski i sistematski da rade na modernizaciji svog etničkog prostora. Međutim, Veliki rat zaustavio je kulturni i ekonomski preporod srpske zajednice u Dalmaciji. Srbi su posle ujedinjenja ostali bez „Srpske zore“ koja je stipendirala školovanje budućih učitelja, Savez srpskih privrednih zadruga na Primorju fuzionisao se s Glavnim savezom srpskih zemljoradničkih zadruga u Beogradu, Srpska centralna banka za Primorje integrisala se sa Srpskom bankom iz Zagreba i postala njena filijala, nije obnovljen rad Matice srpske u Dubrovniku, propale su brojne zadužbine i fondovi, čitaonice, pevačka društva i druge ustanove koje su pred rat poletno osnivane. Zbog italijanske okupacije nekih delova Dalmacije prestale su s radom bogoslovija u Zadru i učiteljska škola u Arbanasima. Veliki problem za srpsko stanovništvo iz zaleđa predstavljao je gubitak Zadra, koji je Bukovčancima i Kotaranima bio najbliži i najupristupačniji trgovački centar u kome su mogli da prodaju svoje proizvode.

U radu se razmatraju pokušaji srpskog stanovništva Dalmacije u međuratnom periodu – kada su se Srbi s jugoslovenskih prostora prvi put našli ujedinjeni u sopstvenoj nacionalnoj državi – da popravi svoj kulturni, prosvetni i ekonomski položaj. Posebno se prati rad Privredno-kulturne matice, osnovane 1928. godine u Kninu na inicijativu grupe intelektualaca, sa ciljem sveopšteg razvitka severne Dalmacije uz oslonac na učitelje, sveštenike i druge pripadnike lokalne elite. Zadatak Matice bio je da se bavi osnivanjem i pomaganjem škola, organizovanjem kurseva, predavanja, poljoprivrednih stanica, objavljivanjem popularnih stručnih listova i knjiga, nabavkom veštačkog đubriva, sredstava za zaštitu bilja i poljoprivrednih mašina i njihovom podelom po povoljnim cenama, osnivanjem i afirmisanjem zadruga i drugo. Lišena neophodnih materijalnih sredstava, Matica je svoje ciljeve ostvarivala samo delimično, uz velike teškoće.

Ključne reči: *Dalmacija, Srbi, Privredno-kulturna matica za severnu Dalmaciju, Kraljevina SHS/Jugoslavija*

Reforma mentalnog zdravlja u BiH

Bosna i Hercegovina je država jugoistočne Europe sa najsveobuhvatnijim reformama u oblasti mentalnoga zdravlja koje je započela još 1996. godine, stavljanjem fokusa na brigu u zajednici, za razliku od tradicionalnog pristupa koji je uglavnom bio baziran na hospitalnom tretman. Zadnjih osam godina reforme su ubrzane zahvaljujući podršci Švicarske vlade.

Rezultat Reforme su uvedene nove usluge, kordinirane brige, okupacione terapije, što garantira kontinuitet zdravstvene brige između bolničkog sustava i centara za mentalno zdravlje u zajednici te bolji oporavak ali i socijalnu inkluziju korisnika usluga mentalnog zdravlja

Ojačani kapaciteti centara za mentalno zdravlje za rad sa korisnicima u njihovoj sredini boravka te podrška osnivanja i jačanja udruženja korisnika značajno su doprinijele kvalitetu života osoba sa problemima mentalnoga zdravlja i njihovim obiteljima ali i smanjenju stigma i diskriminacije. Posebno značajna je suradnja sa medijima te aktivno učešće korisnika u TV programima zahvaljujući predhodno ojačanim kapacitetima korisnika kroz treninge govorništva, što dodatno utiče na smanjenje stigma i diskriminacije. Pored navedenih aktivnosti značajno smanjenju diskriminacije doprinosi i uspostava komisije za zaštitu mentalnoga zdravlja

Jačanje profesionalnih udruženja i neformalnih edukacija te uvođenjem novih edukativnih programa na fakultetima, kao što su programi okupacione terapije te kliničke psihologije trebali bi da garantiraju kvalitetnu edukaciju i produkciju osoba za rad u centrima za mentalno zdravlje. Preventivni programi u zajednici, jačanje dječije i adolescentne psihoterapije kao i suradnje sa obrazovnim ustanovama i centrima za socijalni rad predpostavke su za unaprijeđenja mentalnoga zdravlja.

Sve aktivnosti su zaokružene kroz akreditiranje centara od strane agencije za kvalitet u zdravstvu, te donošenjem sveobuhvatne zakonske regulative što garantira punu održivost i budućnost zaštite mentalnoga zdravlja u zajednici. Novi sistem zaštite mentalnoga zdravlja u zajednici ostavlja mogućnosti uvođenja i novih oblika zaštite i prevencije mentalnoga zdravlja, što će predstavljati pravi izazov.

Nove forme udruživanja lečenih zavisnika u procesu sopstvenog oporavka

Bolesti zavisnosti ili adikcije predstavljaju u mnogim zemljama kritičan problem javnog zdravlja. Najnoviji podaci širom sveta o upotrebi alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci, o poremećajima i štetama koje nastaju zbog bolesti zavisnosti otkrivaju da problem postaje sve dublji i da su posledice sve smrtonosnije. "To je jednostavno rečeno užasan problem" (Anderson, Møller & Galea 2012), Populacija zavisnika je raznovrsna i po obliku poremećaja i po uzrastu i po polu, prema vrsti i svojstvima samih droga.

Uobičajenom medicinskom terminologijom u pitanju je hronična bolest i u pristupu pomaganja ili lečenja neophodne su iste veštine, ista empatija i solidarnost kao i u pristupu srčanim bolestima, dijabetesu ili kanceru. Medjutim, pristup koji je potreban nije samo medicinski, već holistički uključuje i psihološke, socijalne, radnookupacijske mere, zahtevajući multidisciplinarni tim.

U radu će se razmatrati tzv. nova paradigma u tretmanu bolesti zavisnosti, koja se definiše kao paradigma ozdravljenja (recovery paradigm) prema kojoj treba podsticati nauku o ozdravljenju (umesto postojeće nauke o patologiji) podržavati institucije podrške ozdravljenja i politiku ostvarivanja oporavka u za

Već više od 80 godina beleže se vrlo raznovrsni pokušaji udruživanja lečenih zavisnika koje su se formirale kao odgovor na osećanje stigmatizacije. Neke od njih su održavale povezanost sa medicinskim institucijama i svojim terapeutima, a neke su se zalagale za samostalnost i odbijali saradnju sa medicinskim stručnjacima.

U radu se prikazuju prakse svetski najsveobuhvatnijeg modela tretmana kroz grupe anonimnih alkoholičara, te inačice razvijene na prostorima regiona, koje su nadmašile original. Poseban je akcent dat na daljnju evoluciju sistema samopomoći u svetlu globalnih društvenih promena. Nove forme udruživanja lečenih zavisnika oblikuju se kao veliki sistemi globalnog značaja i sa izrazitom tendencijom da se bore protiv adiktivne kulture u velikoj meri odbacujući medicinsko značenje zavisnosti.

Logopedija u periodu od 1918. godine do 2018. godine - vek logopedije

U XX vek Kraljevina Srbija je ušla sa izgradjenim gradjanskim društvom i državom koja je u sebi nosila niz političko-ekonomskih suprotnosti i kriza sa dominantnim nacionalnim obeležjem.

Nova država je ekonomski bila pretežno poluprivrednog i polupreradivačkog karaktera privrede uprkos tome što je kao retko koja zemlja imala potpun indeks sirovina za razvoj savremene industrije. Nedostajao je finansijski kapital da se postojeći potencijali aktiviraju. U takvim društveno-političkim i ekonomskim uslovima, razvoj prosvete, zdravstva, socijalne politike je bio očekivano spor. Istorijski začeci logopedije u Kraljevini Srbije počinju člankom koji objavljuje pedagoška štampa, čiji autor je J.Maksimović, sa zahtevom da se nadje lek za učenike koji zamuckuju. Ovo mišljenje autor članka je izložio kao učitelj praktičar bez ozbiljnog poznavanja teorijske misli Evrope početkom XX veka. Prilikom donošenja Zakona o narodnim školama 1929.godine, nije uzeto u razmatranje plansko i sistemsko zbrinjavanje dece sa govornim poremećajim. I dok se u teorijskom pogledu logopediska razmatranja i stavovi kreću od fiziološko-funkcionalnih do psihoterapijskih, Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije izdaje Pravilnik o osnivanju, uređenju i radu obdaništa i drugih sličnih ustanova za zaštitu i vaspitanje dece 1935.godine. (Savić, 1966)

Kada se govori o školovanju stručnjaka za područje logopedije mora se znati da je vlada Kraljevine Jugoslavije, 1936.godine donela Uredbu o Višoj pedagoškoj školi sa potrebnim nastavnim planom ali on ostaje nerealizovan sve do 1948.godine kada se usvaja i realizuje plan Više pedagoške škole. Ministarstvo prosvete je iz godine u godinu, od 1936.godine, raspisivalo konkurse za upućivanje učitelja na hospitalizovanje i to je trajalo da 1940.godine kada je raspisan poslednji konkurs.

Posle drugog svetskog rata na Višoj pedagoškoj školi se realizuje nastavni plan II odseka za spremanje nastavnika za defektnu decu (defektološki odsek kojim rukovodi Miodrag Matić). Defektološki odsek se razvija i nastaje Viša defektološka škola iz koje se 1975.godine osniva Defektološki fakultet Univerziteta u Beogradu. Sa osnivanjem fakulteta, Srbija dobija obrazovne i naučne temelje za razvoj logopedске profesije. Svoj doprinos u stručnom, pedagoškom i naučnom razvoju logopedije kao nauke i logopedskog profesije daju i dve značajne ustanove; Institut za eksperimentalnu fonetiku i patologiju govora i Zavod za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju. Poseban doprinos profesionalnom jačanju i socijalnoj afirmaciji logopedске profesije pruža asocijacija logopeda Srbije – Udruženje logopeda Srbije..

Ključne reči: *razvoj logopedije, period 1918.-2018., Srbija*

Razvoj specijalne edukacije i rehabilitacije u periodu od 1918. do danas – na putu od prakse do nauke

U ovom tekstu autori nastoje da prikažu i analiziraju dosadašnje, istorijske i aktuelne teorijske, kao i naučno-istraživačke trendove u specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji na ovim prostorima u proteklih stotinu godina. Polazeći od prvih izolovanih tretmana i sporadičnih pokušaja pojedinaca i filantropskih društava do državnog i privatnog preuzimanja inicijative u rešavanju problema, autori pokušavaju da izdvoje ključne trenutke formiranja i razvoja specijalne edukacije i rehabilitacije kao naučne i stručne discipline.

Nakon osvrta na istorijski tok razvoja, izdvojena je i analizirana postojeća naučno-istraživačka građa koja se bavila populacijom osoba sa invaliditetom, u najširem smislu, a koja je dovedena u vezu sa tadašnjim trendovima u razvoju specijalne edukacije i rehabilitacije. Razmatrana je paralelna naučna i stručna priroda specijalne edukacije i rehabilitacije uz težnju da se izdvoje ili sagledaju ključne nedoumice koje su aktuelne i danas.

Rezultati ove studije potvrđuju postojanje stalnih izazova na razvojnom putu specijalne edukacije i rehabilitacije. Zaključno, ukazano je i na potrebu za redefinisanjem pojma i mesta koji specijalna edukacija i rehabilitacija, kao naučno-stručna disciplina, ima u savremenom svetu danas.

Ključne reči: *defektologija, istorijski razvoj, istraživačka praksa, teorija specijalne edukacije i rehabilitacije*

Husnija Hasanbegović

Otvorena pitanja percepcije invalidnosti (socijalni pristup)

Od organizacionog odbora je predložena radionica u vidu rasprave:

Pitanje sposobnosti

KO je sposoban?

KO je nesposoban?

Ima li to veze sa samopoštovanjem?

Danas se samopoštovanje poistovjećuje sa arogancijom i destruktivnošću (zapravo je to unutrašnja manifestacija a ne vanjska) Ključni pojam je učenje koje se događa preko doživljaja. Ako neko zbilja želi naučiti i podučavati, mora biti otvoren prema svim mogućnostima

Ključne reči: *invalidnost, osoba sa invaliditetom, nesposobnost*

Ivana Ristić, Jasmina Kovačević

Razvojni put organizovane i institucionalizovane brige o gluvim i nagluvim osobama

U radu je dat osvrt na razvojni put ka organizovanom i institucionalizovanom odnosu prema gluvim i nagluvim osobama u Srbiji. Razvojni put odnosa prema gluvim osobama bio je identičan kao u zemljama Evrope. Pratio je aktuelna društvena i politička dešavanja, potrebe društva kao i tekovine naučnih saznanja o nastavi i vaspitanju uopšte, saznanja o savremenoj pedagoškoj tehnologiji i zakonitostima razvoja učenika i procesima učenja. U skladu sa savremenim pristupima radu sa gluvom decom Privatni zavod za gluvonemu decu otvara Radivoj Popović u Mitrovici 1886. godine. Ubrzo, Veljko Ramadanović, na osnovu saglasnosti Ministarstva prosvete 1896. godine otvara privatnu Školu za gluve u Požarevcu. Do prvog svetskog institucije koje su se bavile brigom o ometenim osobama imale su privatno-humanitarni karakter. Osim toga društvena briga o ometenima u tom periodu uglavnom je realizovana u okviru programa Ministarstva socijalne zaštite. U periodu nakon završetka prvog svetskog rata, stvara se osnova za otvaranjem specijalnih škola i prelazak nadležnosti zaštite i obrazovanja ometenih iz Ministarstva za socijalna pitanja na

Ministarstvo prosvete.

Posebno je obrađena zakonska regulativa koja pratila institucionalizaciju obrazovanja i vaspitanja gluvih. Dat je prikaz savremenog koncepta vaspitanja i obrazovanja gluvih zasnovanog na ljudskim pravima, humanizaciji i kvalitetnom obrazovanju dostupnom za sve, kroz model inkluzivnog obrazovanja.

Ključne reči: *razvojni put, gluvi i nagluvi, institucionalna briga*

Ivana Milosavljević Đukić

Politika jednakih mogućnosti - proces deinstitutionalizacije ustanova za lica sa intelektualnim i mentalnim teškoćama

Istorija zanemarivanja i zaključavanja osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama duga je i sramotna. Tek krajem dvadesetog veka dolazi do promena u vezi razumevanja invaliditeta. Politika zasnovana na ljudskim pravima i integracije značajno je doprinela promeni paradigme, politike i zakonodavstva širom sveta i prihvatanja osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama kao članova društva različitosti. Stvaranje jednakih mogućnosti za sve građane bez obzira na njihove različitosti predstavlja set političkih ciljeva za poboljšanje života i jednaku pristupačnost okruženja i uključenost u zajednicu putem obrazovanja, samostalnog života, zapošljavanja i slobodnih aktivnosti. Uključivanje Srbije u evropske integracione procese neminovno je nametnulo i potrebu za reformom sistema socijalne zaštite. Razlozi za reformu nisu se oglasili samo u težnji ka usklađivanju zakonodavstva i prakse sa Evropskim smernicama, već i u činjenici da je sistem bio pretežno institucionalizovan, u kome su korisnici bili izolovani, bez mogućnosti participacije i ostvarivanja svojih prava. Upravo je to razlog što se nastojalo da se izvršene promene usklade sa međunarodnim standardima i izvrše u pravcu deinstitutionalizacije i aktivacije korisnika.

Dosadašnji reformski procesi samo su delimično poboljšali uslove života osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama koji su i dalje predmet višestruke diskriminacije, marginalizacije i socijalne isključenosti. Iako su deinstitutionalizacija i transformacija ustanova socijalne zaštite, prioriteta reformskih procesa i strateških ciljeva, oni još uvek predstavljaju jedno od ključnih pitanja i daljih pravaca razvoja sistema socijalne zaštite i razvoja usluga u zajednici namenjenih osobama sa intelektualnim i mentalnim teškoćama.

Razvoj seksualnosti kod dece sa smetnjama u razvoju

Seksualni razvoj predstavlja samo jedan aspekt celokupnog organskog razvoja, promena i procesa. Razvoj seksualnosti je determinisan biološkim, psihološkim i socijalnim činiocima. Najčešće se može razvijati kroz socijalne interakcije i komunikaciju, kroz fizički kontakt ili igru. Razvoj seksualnosti vezujemo za emocionalno iskustvo, imaginaciju, kao i za sposobnost prihvatanje socijalnih pravila.

Adolescencija predstavlja uzrast koji se odlikuje pojavom formalnih logičkih operacija, pun razvoj refleksije, odnosno mišljenja o samom mišljenju. U ovom periodu utvrđuje se i seksualna orijentacija. Međutim, kod adolescenata sa smetnjama u razvoju postoji izrazita diskrepanca između telesnog, socijalnog i emocionalnog razvoja. Najčešće ne razumeju šta se dešava sa njihovim telom zbog čega postaju anksiozni, agitirani, a ponekad i agresivni. Osobe sa smetnjama u razvoju tokom sazrevanja prolaze kroz uobičajne razvojne faze. Uprkos činjenici da razvoj polnih organa ne odstupa od normativnih vrednosti, čitav niz bioloških činilaca može da utiče na pojavu specifičnih oblika seksualnog ponašanja kod ovih osoba.

Seksualnost osoba sa smetnjama u razvoju je naročito kompleksna za roditelje i staratelje. Porodična sredina je najčešće nedovoljno spremna da se suoči sa novonastalim problemima. Neophodno je da se porodica suoči sa neprijatnim osećanjima i konfliktom vrednosti koje druge porodice sa tipičnom decom uspevaju da izbegnu. Pojava javne masturbacije i drugih socijalno nepoželjnih oblika ponašanja stvara uslove za dodatnu socijalnu izolaciju.

U radu iznosimo rezultate istraživanja koja ukazuju na zanemarenost ovog aspekta individua sa smetnjama u razvoju i na kritički način ukazujemo na potrebe društva, zajednice, grupa i pojedinaca u otklanjanju više nego evidentnih, bitnih i aktuelnih problema razvoja seksualnosti kod dece sa smetnjama u razvoju.

Ključne reči: *adolescencija, deca sa smetnjama u razvoju, porodica, razvojne faze, seksualni razvoj, socijalna izolacija.*

Pristupi socijalnog rada u pružanju pomoći osobama s invaliditetom-izazovi i teškoće u primjeni

Osobe s invaliditetom u cijelom svijetu predstavljaju izrazito vulnerabilnu skupinu koja je kroz cjelokupnu historiju ljudske civilizacije bila u manjoj ili većoj mjeri na margini društvenog interesa. I u savremenim društvima osobe s invaliditetom su uglavnom „nedobrodošli“ i „nevidljivi“ članovi zajednice. Generalno gledajući, društvo ne prihvata ni porodice u kojima je jedan od članova osoba s invaliditetom, nerijetko ih ostavljajući da se same brinu o svom članu i njegovim potrebama. Kroz historiju, posebno nakon Drugog svjetskog rata, različiti profesionalci, posebno socijalni radnici, ulažu napore u realizaciju određenih aktivnosti kojima je osnovna namjena/ svrha unaprjeđenje položaja ove populacije u savremenim društvima. Iz tih napora proizašli su različiti modeli invalidnosti, kao što su: model milosrđa, medicinski model, model deficita, socijalni model, model ljudskih prava, Nađijev, bi-opsihosocijalni model, model procesa nastanka invalidnosti i socio-ekološki model.

U vezi sa navedenim u literaturi također postoje i različiti pristupi socijalnog rada u pružanju usluga osobama s invaliditetom (humanitarni, pristup saglasnosti i građanski pristup). Svrha svih navedenih modela i pristupa u radu sa osobama s invaliditetom je smanjiti ili upotpunosti isključiti diskriminatorni odnos prema osobama s invaliditetom od strane pojedinaca i grupa, posebno u sredinama u kojima žive, kao i ostvariti veću informisanost zajednice o mogućnostima i sposobnostima ove populacije.

Ključne riječi: *osobe s invaliditetom, moceli, pristupi socijalnog rada, socijalna isključenost*

Važnost kompetencija u pripremi studenata okupacione terapije za njihovu buduću ulogu

U formalno-pravnom smislu kompetencija je integrisani skup znanja, veština, sposobnosti i stavova, koje pojedincu omogućuju efikasno delanje u skladu sa standardom kvalifikacije. Kompetencija je, in medias res, sposobnost da se u obavljanju profesionalne prakse, u okvirima profesionalne uloge i odgovornosti, primene integrisana znanja, veštine, ponašanja i lične vrednosti. Okupaciona terapija je jedna mlada profesija, usmerena na promociju aktivnog procesa ljudskog življenja. Okupacioni terapeut u svojoj praksi treba na etički, siguran, zakonit i odgovoran način da pruži podršku zdravlju i dobrobiti klijenata. Kompetence profesionalnog terapeuta u praksi zasnovane su na relevantnim i savremenim teorijama, na povezivanju znanja i dokaza u praksi i održavaju se stalnim profesionalnim razvojem i učenjem.

Da li tokom studija naši studenti stiču dovoljno znanja za delotvornu praksu? Prema preporuci WFOTa, različiti nastavni programi za edukaciju okupacionih terapeuta treba da budu prevashodno usmereni na potrebe lokalne zajednice u kojima će budući okupacioni terapeut raditi. Nastavni program studijskog smera okupaciona terapija na Visokoj školi socijalnog rada kreiran je na okupacijsko – socijalnom pristupu i osposobljava diplomirane studente da rade sa osobama koje imaju poteškoća ili su deprivirani u izvođenju životnih okupacija i sa populacijom koja je pod određenim zdravstvenim rizikom zbog socijalno-ekonomskog uticaja. U ovom radu će biti prikazani minimalni standardi Svetske federacije okupacionih terapeuta (WFOT) i komparirana usklađenost sadržaja nastavnog plana i programa za okupacione terapeute na Visokoj školi socijalnog rada sa standardima Svetske federacije okupacionih terapeuta (World Federation of Occupational Therapists).

Uticaj telekomunikacionog napretka na funkcionisanje individualnog i porodičnog sistema, formiranje novih vrednosnih sistema i promene u široj društvenoj zajednici

Napredak tehnologije i telekomunikacionih sistema dostiže visok stepen razvoja početkom ovog veka. To sa sobom donosi pogodnosti i olakšice u svakodnevnom funkcionisanju, ali i brojne promene u formiranju ličnosti, porodičnom funkcionisanju, komunikacionim stilovima unutra i izvan porodice i u širem socijalnom okruženju. Početkom ovog veka definisana je podela porodica i porodičnog funkcionisanja u odnosu na telekomunikacioni napredak. Porodice se dele na pet grupa. Prva grupa su "veterani" (1922-1945.): karakteriše ih upotreba teško dostupnih telefona sa rotirajućim broјčanikom, komuniciranje pismima, poštovanje autoriteta, poštovanje pravila i individualizam. Druga grupa su "Baby boom" generacija (1946-1964.): karakteriše ih dostupnost telefona, optimizam i timski rad. Treća grupa su X generacija (1965-1980): karakteriše ih pojava mobilnih telefona, skepticizam, preduzetništvo i neformalnost. Četvrta grupa su Y ili milenijumska generacija (1981-2000.): karakteriše ih internet, telefoni sa kamerama, realizam, poverenje i ekstremne zabave. Peta generacija su Z generacijom ili digitalnim urođenicima koji će promeniti svet (rođeno od 2000.): o njihovim pozitivnim vrednosnim sistemima i interaktivnim stilovima, za sada, samo nagađamo, ali opserviramo brojne negativne vrednosti.

U radu analiziramo rezultate istraživanja negativnih posledica preterane upotrebe novih telekomunikacionih sistema na individualno funkcionisanje mlade generacije, porodično funkcionisanje, gubitak dosadašnjih vrednosnih sistema i funkcionisanje šire socijalne zajednice. Istraživanje je sprovedeno 2013. godine u beogradskim srednjim školama i institucijama javne i privatne zdravstvene zaštite.

U zaključnim razmatranjima ističemo da je tehnološki napredak doneo olakšice u svakodnevnom socijalnom i društvenom funkcionisanju, ali i gubitak dosadašnjih vrednosnih sistema, nove psihopatološke entitete i promenu celokupnog funkcionisanja u socijalnoj i društvenoj zajednici. Sa psihološke tačke gledišta, svaka promena uzrokuje otpore, pobunu, povećanu agresivnost i haotično ponašanje, dok se novi vrednosni sistemi i pravila ponašanja jasno i precizno ne uspostave. Povećanje agresivnosti i haotičnosti i na individualnom i na širem socijalnom planu iziskuje povećan i sadržajni angažman svih psihološko-socijalnih, pedagoških i zdravstveno-organizacionih struktura društva.

Inovirana usluga okupacione terapije u mentalnom zdravlju u BiH

Ovaj rad predstavlja uvođenje savremenih inovativnih usluga usmjerenih na oporavak i podršku profesionalcima u pružanju efektivnih usluga korisnicima ustanova mentalnog zdravlja u BiH kroz Projekat mentalnog zdravlja u BiH u periodu (februar 2014 -2018. godine). Uvođenjem inovirane usluge okupacione terapije teži-lo se poboljšati kvaliteta i dostupnost ove usluge u oblasti mentalnog zdravlja.

Osiguravanje pružanja inovirane unificirane usluge u ustanovama mentalnog zdravlja (78,50% od ukupnog broja ustanova mentalnog zdravlja), a posredno korištenja novih strategija suočavanja sa bolesti kod korisnika usluga, ostvareni su značajni rezultati u unaprjeđenju funkcionalnosti u zadatim dimenzijama (motivacija, kognitivne sposobnosti, odnosa prema drugima i sl.). Ove usluge obezbijedili su edukovani profesionalci (medicinske sestre) tačnije njih 117 (65 iz FBiH i 52 iz RS od toga 70,00% Ž i 30,00% M) iz 77 različitih ustanova mentalnog zdravlja: 55 Centara za mentalno zdravlje-CMZ, 2 psihijatrijske klinike, 9 psihijatrijskih bolnica, iz 4 socijalne ustanove, 5 zavoda za bolesti ovisnosti i 1 gerontološkog centra.

Unaprjeđenje oporavka korisnika usluga okupacione terapije na nivou socijalnog, zdravstvenog i psihološkog funkcionisanja je dokazano analizama Multifokalna evaluacija aktivnosti u okupacionoj terapiji-EMAE-2 , sa pred i post testom. Bazi-rano je na uzorku (388) korisnika/ca usluga od ukupnog broja (568) koji su dobili određeni vid usluge, mjerenje je pokazalo da je 78,60% (Ž 85,4%, M 70,3%) ostvarilo oporavak u željenim oblastima zadatim kroz specifične ciljeve.

Time se i egzaktno potvrdilo da je okupaciona terapija jedna od osnovnih i nezaobilaznih usluga rehabilitacije u oblasti mentalnog zdravlja i da je veoma važno raditi na usavršavanju ove struke i promociji njenih rezultata.

Ključne riječi: *okupaciona terapija u mentalnom zdravlju, ustanove mentalnog zdravlja, inovativne usluge, multifokalna evaluacija aktivnosti u okupacionoj terapiji-EMAE-2.*

Potencijali vibroakustike u rehabilitaciji

Osnovnu ideju o vibroakustičnoj terapiji - VAT (Vibroacoustic therapy) razvili su Olav Skile i Džulijet Alvin (Olav Skille i Juliette Alvin), u pokušaju da zamisle mogući razvoj teorije i prakse VAT tretmana u tradicionalnom modelu muzičke terapije i u svrhu rehabilitacije. U najboljoj kliničkoj praksi, VAT je kombinacija niske frekvencije zvučne vibracije i slušanja muzike, u kombinaciji sa terapijskom interakcijom. Razni oblici VAT aplikacija mogu biti definisani na tri načina: po posebnim kliničkim potrebama ciljne grupe, po uključenim elementima i prema kompetencijama i formalnoj obuci praktičara. Ključni elementi VAT-a jesu: uticaj sinusoidnog zvuka, uticaj muzike i uticaj terapeuta. VAT stimulacija ubrzava cirkulaciju i metaboličke procese, smanjuje kognitivno propadanje kod dementnih procesa, jača budnost, interakciju, svesnost o okruženju i kratkoročnu memoriju. U tretmanu razvojne traume DCO, kod povreda kičme i mozga, jača osećaj sigurnosti, smanjuje spazam, poboljšava svesnost o telu, što posledično olakšava terapijsku intervenciju u nastavku tretmana i poboljšava kvalitet aktivnosti svakodnevnog života. „Kupanje“ tela u nisko frekventnom zvuku ima značajan efekat kod ublažavanja bola, muskuloskeletnih i neuroloških problema. Depresija i anksioznost su dodatni indikator za VAT.

Nataša Ljubomirović

Socioterapijski grupni rad sa decom i mladima

Postoji jedna zajednička nit koja povezuje sve ljude, - to je gregarna priroda (nagon) ljudske rase, koja od samog početka vrste, vodila ljude da se organizuju u grupe i kolektive. Izražena je težnja svrstavanja u grupe, pripadanje grupi, jer pojedinac ne može sam da ostvari svoje potrebe i ispuni svoje zadatke, tako da je neminovno povezivanje sa drugim ljudskim bićem i udruživanje

Cilj ovog rada je da prikaže model grupnog rada sa decom i adolescentima koji je primenljiv u različitom setingu, u bolničkim i vanbolničkim okvirima.

Grupni rad - jedna od metoda psihosocijalnog rada koja se primenjuje za poboljšanje psihičkog i socijalnog funkcionisanja ličnosti kroz ciljna grupna iskustva (Helen Perlman)

Metodologija rada sa decom u grupi zavisi od nivoa mogućih komunikacija. Komunikacija koja se odvija tokom socioterapije je pretežno na nivou ponašanja. Nju određuje faza razvoja kao i nivo zrelosti ličnosti.

Zaključak je da je lepota grupnog rada u njegovoj primenljivosti i fleksibilnosti, može se primeniti u svim situacijama, vanrednim ili svakodnevnim, a takođe može biti obuhvaćena bilo koja starosna kategorija. Ekonomičnost - više korisnika uključeno u terapijski proces, Ušteda vremena i novca, Atraktivniji za mlade i za odrasle, Interesantniji za rad sa etničkim manjinama, Ponekad može da ima produkt.

Grupni rad sa decom i mladima u zajednici je potreba vremena u kom se nalazimo, uzevši u obzir uslove krize i masovnosti emocionalnih problema dece koje nose sa sobom narušene ponašajne obrasce.

Julijana Vučo

Srpski kao jezik nastave i kao faktor socijalne integracije stranih studenata na Univerzitetu u Beogradu: juče, danas, sutra

Internacionalizacija univerziteta danas je moćan pokret koji traje na svetskoj pozornici utičući na stvaranje ravnopravnih standarda kvaliteta obrazovanja, fleksibilnog sektora zapošljavanja visoko školovanih građana, na formiranje njihovog internacionalnog identiteta, ali i jakih veza sa lokalnom sredinom u kojoj se školuju.

U procesu složene akademske komunikacije bitna je uloga jezika kao osnovnog sredstva komunikacije u okruženju u kome student boravi, ali i kao jezika nastave, sredstva za posredovanje posebnih obrazovnih ciljeva. Od nivoa poznavanja jezika okruženja zavisi i stepen integracije studenata u akademski i socijalni svet u kome žive i borave, dok je uspeh studenata u neposrednoj vezi sa kvalitetom akademskog jezika koji se koristi u procesu obrazovanja, u različitim obrazovnim okolnostima.

U ovom radu govori se o značaju srpskog jezika kao jezika nastave i socijalne integracije na Univerzitetu u Beogradu od prvog prepoznavanja ove potrebe šezdesetih godina prošlog veka, do danas. Nude se i moguće perspektive neophodne jezičke podrške na srpskom jeziku. Zaključci se zasnivaju na postojećim dokumentima i istraživanjima kao i na intervjuima sa učesnicima u nastavi, nastavnicima srpskog kao stranog i bivšim i sadašnjim stranim studentima.

Pravednost obrazovanja i nastava jezika u Srbiji(1918 – 2018)

Pravednost je, pored dostupnosti, jedno od temeljnih načela našeg školskog sistema, posebno značajno kada je reč o obaveznom obrazovanju kao osnovi tog sistema – koje je, u Srbiji, jedini neselektivni nivo obrazovanja namenjen celokupnoj populaciji.

Istraživanje prikazano u ovom radu nastoji da utvrdi kakve se veze javljaju između težnje da se uspostavi pravedno obrazovanje s jedne strane i, s druge strane, viđenja koje donosioci odluka imaju o ulozi jezičkog obrazovanja u postizanju toga cilja. Iako je poznato da je nivo kognitivno-akademske jezičke kompetencije, kao i znanje stranih jezika, ključ uspeha u školovanju, te veze nisu uvek jasno istaknute u dokumentima kojima se srpsko školstvo reguliše.

Iz perspektive analize javnih politika, uvidom u odgovarajuću zakonsku regulativu, proučavaju se, stoga, konkretna sistemska rešenja na snazi u različitim periodima od 1918. do 2018. godine. Posebna pažnja posvećuje se periodu posle 2000. godine, te se pored normativnog okvira kritički analizira i dominantan naučni i stručni diskurs.

Ključne reči: *pravednost obrazovanja, jezičko obrazovanje, analiza javnih politika, Srbija*

Vera Ošmjanski, Aleksandar Vuletić

Individualna višejezičnost u Srbiji – cilj obrazovne politike i faktor socijalne pokretljivosti

Višejezičnost i multikulturalnost kao temelji evropske jezičke politike između ostalog podrazumevaju princip slobodne privrede i trgovine koji obezbeđuje nova - multikulturalna i višejezična - tržišta. Istovremeno smo svedoci pojave da se građani na lokalnom nivou sve više identifikuju sa svojom državom, kulturnim osobenostima i verskim opredeljenjem.

Nameće se potreba da jezička obrazovna politika promoviše jezike etničkih grupa, nacionalne i regionalne jezike, kao i poznavanje engleskog kao globalnog jezička komunikacije, i na taj način doprinese zaštiti ljudskih prava i sloboda povoljno

utičući na ekonomsku dobrobit pojedinca i društva. U tom slučaju model višejezičnosti kao „novi svetski lingvistički poredak“ direktno utiče na profesionalnu i geografsku mobilnost, nezaobilazne elemente socijalne politike. MIšljenja smo da je po ugledu na Grcegu (Grzega 2005) preporučeni model višejezičnosti takozvana „globalna triglosija“ koja podrazumeva tri jezika sa jasno izdiferenciranom upotrebom: maternji jezik, globalni jezik komunikacije – engleski jezik, i treći jezik po izboru. Zapažamo da je u Srbiji moguće negovati model višejezičnosti koji uključuje poznavanje četiri jezika – maternjeg jezika većine, maternjeg jezika manjine, engleskog jezika i drugog stranog jezika. Postizanje individualne višejezičnosti umanjuje šanse da govornici „malih“ i manjinskih jezika razviju otpor, tj. odbojni stav prema drugim „većim“ jezicima i njihovim kulturama. U radu se analizira potreba za reformisanjem jezičke obrazovne politike u Srbiji u cilju postizanja višejezičnosti kao važnog preduslova socijalne pokretljivosti, inače jednog od merila socijalnog uspona.

Zaključak je da je zadatak jezičke obrazovne politike da unapređivanjem mehanizama u okviru institucija podrži i promoviše jezičku raznovrsnost i obezbedi ne samo učenje stranih jezika na svim nivoima obrazovanja već i upoznavanje sa kulturom izvornih govornika. Stvaranjem uslova za bržu i uspešniju socijalnu pokretljivost putem individualne višejezičnosti indirektno se ostvaruju ciljevi socijalne politike na društveno prihvatljiv način.

Ključne reči: *višejezičnost, jezička obrazovna politika, socijalna pokretljivost, socijalni uspon, učenje stranih jezika*

Katarina Radojkovic

Uticaj poznavanja stranih jezika na socijalnu koheziju u Srbiji

Socijalna kohezija, kao jedan od postulata Evropske obrazovne jezičke politike podrazumeva da svaki evropski građanin treba da ima jednake šanse u oblasti ličnog razvoja, obrazovanja, zaposlenja, mobilnosti, pristupu informacijama i kulturnom uzdizanju. U brojnim aktima Saveta Evrope i institucija Evropske unije ističe se da poznavanje stranih jezika predstavlja jednu od osnovnih kompetencija svakog građanina i igra važnu ulogu ne samo u socijalnoj koheziji unutar država nego i u evropskog koheziji i da je neophodan uslov za mobilnost građana u oblasti školovanja, ličnog i kulturnog razvoja i profesionalnu mobilnost.

U radu se analizira uticaj poznavanja stranih jezika na poboljšanje socijalne kohezije, ravnopravno uključivanje svih članova društva i socio-ekonomski napredak. Pored podataka iz relevantnih evropskih istaživanja u ovoj oblasti, u radu se iznose

i rezultati istraživanja sprovedenog sa studentima Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu u kome su ispitivana njihova iskustva i stavovi prema učenju stranih jezika uopšte a posebno prema poznavanju stranog jezika struke: koliko poznavanje stranog jezika utiče na konkurentnost na tržištu rada i pronalaženje zaposlenja u pravnoj struci, kao i na ravnopravni pristup međunarodnim programima mobilnosti studenata. Rezultati bi trebalo da doprinesu kreiranju nove jezičke obrazovne politike u Srbiji koja bi mladima pružala koherentno, transversalno i efikasno plurilingvalno obrazovanje, promovisala jezičku raznovrsnost i interkulturni dijalog i garantovala jednake šanse u oblasti obrazovanja, zaposlenja, mobilnosti i ličnog razvoja svakog pojedinca.

Ključne reči: *socijalna kohezija, mobilnost, zapošljivost, strani jezik struke, obrazovna jezička politika*

Olja Milošević

Društvena integracija starijih građana kroz učenje stranog jezika - studija slučaja

Sve starija populacija postala je demografski trend u Srbiji. Brojnost građana koji se nalaze u ovom životnom dobu i tendencija da se taj broj u budućnosti poveća, nameće potrebu za razvijanjem strategija koje će osposobiti ove građana da se aktivno uključe u društveni život, u proces donošenja odluka i celoživotno učenje. Implikacije ove demografske promene nisu adekvatno razmotrene od strane relevantnih struktura društva. Iako je država prepoznala ranjivost ove populacije u ekonomskom smislu i u sistemu zdravstvene zaštite, potrebno je omogućiti dostojanstvenu starost kroz programe integracije koji bi podrazumevali sticanja novih znanja i veština poput savremenih tehnologija, stranog jezika i umetničkog izražavanja. Izvestan broj dobrotvornih organizacija iz nevladinog sektora započeo je programe celoživotnog učenja kako bi seublažila usamljenost pripadnika ove grupe i postakla njihova bolja integracija.

Ovaj rad je proistekao iz inicijative jedne dobrotvorne ustanove koja organizuje obrazovne programe za starije sugrađane. Rad je zasnovan na studiji slučaja koja beleži uticaj časova stranog jezika na starije sugrađane, prateći grupu koja je pohađala časove engleskog jezika u toku tri godine. Da bi se razumele perspektive polaznika na njihovo učenje stranog jezika i motivacija da dolaze na časove, sa njima su sprovedeni dubinski intervjui. Polu-strukturirani format intervjua pomogao je da se odredi njihova motivacija da relativno redovno pohađaju časove kao i da se ra-

zume entuzijazam koji su pokazali u toku časova. Rezultati ističu važnost afektivnih faktora u učenju jezika i razvijanju motivacije za pohanjanje časova. Kroz vidjenja učesnika o nastavi jezika, studija istažuje i stavove polaznika u odnosu na percepciju društva o starenju. Sledeći korak bio bi istraživanje načina na koje društvo može podržati jezičke programe za dobrobit starije populacije.

Dragoslava Mićović, Vesna Anđelić Nikolendžić

Jezička obrazovna politika u oblasti stranih jezika u visokom policijskom obrazovanju u Republici Srbiji

Prva Visoka policijska škola osnovana je 08. februara 1921. godine, što je predstavljalo prekretnicu u policijskom obrazovanju u Srbiji. Za nepun vek postojanja institucije policijskog obrazovanja i obuke u Srbiji pretrpele su brojne reforme čiji je prevashodni cilj bio da se obrazovanje policajaca unapredi. U radu se analizira jezička obrazovna politika na jedinoj visokoškolskoj instituciji u sistemu policijskog obrazovanja u Republici Srbiji - Kriminalističko-policijskoj akademiji u Beogradu. Kada je reč o jezičkoj obrazovnoj politici u oblasti stranih jezika, može se konstatovati da je ona u okviru već pomenutih reformi policije i policijskog obrazovanja stavljena u drugi plan i svedena na učenje jednog jedinog jezika – engleskog. Bez namere da ospore tezu da je engleski jezik lingua franca novog milenijuma, autorke se ipak zalažu za jezičku raznovrsnost, drugim rečima za uvođenje novih jezika i negovanje višejezičnosti u skladu sa koncepcijom Saveta Evrope.

Ključne reči: *učenje stranih jezika, Evropske integracije, policijsko obrazovanje, policijski službenici*

Pavle Pavlović

Ideje Vase Stojića o nastavi književnosti u Kraljevini Jugoslaviji

Iako je Skerlić poznato ime na samo u književnoj kritici, nego i srpskoj kulturi uopšte, mnogi njegovi savremenici su potpuno zanemareni. Jedan od takvih kritičara je Vasa Stojić. Premda danas gotovo potpuno zaboravljena, njegova esejistička aktivnost duboko obeležava kulturni život i socijalnu politiku Kraljevine Jugoslavije. Ovaj rad se bavi Stojićevim idejama o metodici nastave književnosti. Naša teza je da oni reflektuju najkvalitetnije aspekte u egzistencijalnoj i vitalističkoj orijentaciji u praksi nastave. Stojić ukazuje na nepostojanje čvrste tradicije u prenošenju u književnih znanja i stvaranju modela za nastavnika književnosti. U Kraljevini Jugoslaviji, prema Stojiću, ukršta se nekoliko modela nastave: jedan je onaj koji preuzimaju beogradski profesori koji kao polaznu tačku imaju anglo-američku školu, a drugi je onaj koji neguju zagrebački profesori koji su bili pod uticajem nemačke filologije.

Nemačkom modelu zasnovan na statistici, ekstenzivnom čitanju i žanrovskim klasifikacijama, Vasa Stojić suprotstavlja živi, intuitivni odnos sa konkretnim književnim delom koji doprinosi duhovnom sazrevanju. Zaključujemo da je način na koji Vasa Stojić sprovodi i artikuliše svoj argument veoma podsticajan za današnju metodiku nastave. Iako se nastava književnosti formalno oslobađa okova klasifikacija i apriornih koncepata, u praksi se često ponavljaju greške o kojima govori Stojić. Suptilnost ovih argumenata svedoči o tome koliko je književna kritika u Kraljevini Jugoslaviji u idejnom smislu bila moderna i raznovrsna.

Milorad Đurić

Globalna nejednakost i lokalna solidarnost: migrantska kriza i novi pristup socijalnoj politici

U ovom radu se ispituje napetost između globalnih socijalnih izazova i lokalnih (u ovom slučaju radi se o nivou nacionalnih država) odgovora. Glavni katalizator ove napetosti jeste migrantska kriza, a dosadašnji kontroverzni pokušaji njenog rešavanja ukazuju na jasna ograničenja postojećih koncepata socijalnih politika situiranih u okvirima nacionalnih država. Drugim rečima, frustracije postojećim rešenjima (zatvaranje granica, podizanje zidova, restrikcije imigrantskih prava) nastaju usled pokušaja da se na globalni problem odgovori iz prostora državne suverenosti.

Zbog toga je naša osnovna pretpostavka da se u procesu rešavanja migrantske krize, kao krize dugog trajanja, nužno mora izmeniti perspektiva, odnosno, da se na globalni izazov mora pružiti globalni odgovor. U obrazlaganju ove pretpostavke posebnu pažnju ćemo obratiti na sledeće aspekte: a) rast globalne nejednakosti je dugoročan proces i biće kontinuirani generator novih talasa migranata; b) paralelno sa rastom globalne nejednakosti raste i svest ugrožene populacije o legitimnosti globalne potrage za boljim uslovima života; c) pritisak migranata usmeriće se ne samo na države koje su sada njihov "prvi izbor", već i na manje razvijene zemlje; d) to će rezultirati multiplikacijom i eskalacijom kriza, imajući u vidu da su socijalne politike definisane okvirima nacionalnih država različitog stepena razvijenosti; e) u skladu sa tim, smatramo da je neophodno razviti nove koncepte socijalne politike koji bi se zasnivali na globalno-lokalnoj solidarnosti.

Ključne reči: *migranti, globalna nejednakost, socijalna politika, nacionalna država, solidarnost*

Igor Vukadinović

Jugoslovenska socijalna politika na Kosovu i Metohiji (1945-1974)

Tema ovog istraživanja biće analiza društvenih pojava i procesa koji su se javili na teritoriji Kosova i Metohije u prve tri decenije nakon Drugog svetskog rata. Istraživanje će nastojati da ustanovi specifične odlike kosovsko-metohijske socijalne politike, kroz njeno stavljanje u jugoslovenski i globalni kontekst.

Naročita pažnja biće posvećena međunacionalnoj dimenziji koja je imala ogroman uticaj na socijalnu i ekonomsku politiku tog prostora. Prvi primer uplitanja nacionalne i socijalne politike bio je slučaj opstrukcije povratka srpskih izbeglica na Kosovo nakon rata od strane jugoslovenskih komunista, koji su izbegličko pitanje predstavili kao „agrarno pitanje“. Pravu prekretnicu u istoriji ovog područja predstavlja formiranje političko-teritorijalne jedinice koja je u periodu 1945-1974. nosila nazive „Autonomna kosovsko-metohijska oblast“, „Autonomna pokrajina Kosovo i Metohija“ i „Socijalistička autonomna pokrajina Kosovo“. Jugoslovenske vlasti su na autonomiju Kosova i Metohije gledale kao na ekonomski i kulturno zaostalo područje kojem je neophodna pomoć, što je dovelo do masovnih investicija Srbije i Jugoslavije u Kosovo i Metohiju. Investicije u pokrajinu imale su za cilj poboljšanje životnog standarda, zdravstvenog stanja i kulturno uzdizanje stanovnika Kosova i Metohije i u svim nabrojanim segmentima došlo je do značajnog napretka.

Jugoslovenska socijalna politika prema Kosovu direktno se odrazila na demografska kretanja u pokrajini u vidu naglog rasta prirodnog priraštaja i preseljenja

ljudi iz sela u gradove. To je dovelo do eksplozivnog rasta broja stanovnika pokrajine i pojave grada Prištine kao njenog političkog, ekonomskog i kulturnog centra sa preko 100.000 stanovnika. Takođe, međunacionalni odnosi i dominacija Albanaca u upravljačkim strukturama kosovskih preduzeća i ustanova dovela su do iseljavanja Srba u druge delove Srbije i Jugoslavije.

Istraživanje će obuhvatiti i uticaj socijalne politike na razvoj školstva kroz akcije opismenjavanja stanovništva Kosova i Metohije, kao i njen uticaj na formiranje albanske intelektualne elite u socijalističkoj Jugoslaviji.

Milan Piljak

Privredne reforme u Jugoslaviji i socijalna politika u Srbiji tokom 1950-ih i 1960-ih

Rad ima za cilj da analizira na koji način i u kojoj meri su transformacija jugoslovenskog privrednog sistema, a potom reforme 1950-ih i 1960-ih uticale na stvaranje i sprovođenje socijalne politike u Jugoslavije, sa posebnim osvrtom na Saveznu republiku Srbiju.

Aleksandar V. Miletić

Posledice kritičkih razmatranja Milovana Đilasa na socijalni aspekt društva početkom pedesetih godina 20. veka

Građen po sovjetskom modelu, jugoslovenski socijalistički sistem je u prvim posleratnim godinama razvio i snažan birokratski sistem, kao važnu polugu državne uprave i političke vlasti. Posle jugoslovensko-sovjetskog sukoba, kao deo zvanične politike jugoslovenskog vođstva, između ostalog, otpočelo se i sa oštrom kritikom sovjetskog sistema. Jedna od glavnih tema kritike bila je birokratija kao negativna pojava u SSSR-u i u socijalizmu, a jedna od glavnih ličnosti u pokretanju i vođenju te kritike bio je Milovan Đilas. Tema ovoga rada je pokušaj odgovora na pitanje u kojoj

meri je Đilasova kritika birokratije bila važna kao kritika jedne političke pojave, a u kojoj meri kao kritika jedne negativne društvene (socijalne) pojave. Hronološki okvir teme odnosi se na početak 50-ih godina 20. veka.

Ključne reči: *birokratija, socijalna pojava, politička pojava, kritika, Milovan Đilas, Jugoslavija, SSSR*

Emina Borjanić Bolić

Socijalni rad sa decom i mladima i zaštita zasnovana na znanjima i trauma

U ovom radu predstavimo model zaštite zasnovan na znanjima o traumi (Trauma informed care) koji predstavlja smer i pristup u radu sa traumatizovanim korisnicima, a koji se implementira u postojeće modele zaštite korisnika. Ovaj pristup baziran je na snagama i korisnika i službi koje pružaju usluge, kako bi korisnici povratili kontrolu i moć nad svojim životom. U socijalnom radu i socijalnoj zaštiti u Srbiji malo se govori o tome da je određeni broj korisnika traumatizovan i da su socijalnim radnicima potrebna znanja o traumi. Istraživanja u zadnje dve decenije pokazuju da je broj onih koji su u detinjstvu bili traumatizovani mnogo veći nego što se ranije mislilo. Trauma koja je doživljena u najranijem uzrastu, može ostaviti dugoročne posledice na život pojedinca. Kako je oporavak dece uz podršku svih sistema moguć, zaštita zasnovana na znanjima o traumi predstavlja adekvatan pristup u zaštiti dece i mladih. Ovaj pristup zahteva da razumevanje traume bude izjednačeno u svim sistemima i da protokoli o saradnji budu veoma precizno definisani i zakonom podržani. Zaštita zasnovana na znanjima o traumi govori da pored korisnika i socijalni radnici kao i same ustanove mogu biti traumatizovani, tj. trauma - organizovani.

Pored toga što ovaj pristup brine o korisnicima, zalaže se i za brigu o socijalnim radnicima, kroz podsticanje kontinuirane edukacije o traumi i vikarijskoj traumi, obezbeđivanju i razvijanje supervizijske i organizacione podrške kako bi održali kvalitet pruženih usluga i zadovoljstvo korisnika. U istraživanju koje je sprovedeno u Beogradu u četiri ustanove za socijalnu zaštitu dece i mladih utvrđeno je da su kod profesionalaca zaposlenih u ovoj oblasti prisutni pokazatelji vikarijske traumatizacije i da su supervizori i voditelji slučaja u GCSR najugroženiji.

Ključne reči: *trauma, trauma informed care, socijalni rad, vikarijska trauma, Srbija*

Danijela Ristić

Socijalni rad u sprovođenju vanzavodskih sankcija i mera

Sprovođenje sankcija i mera u zajednici obuhvata širok spektar postupanja, u smislu nadzora kroz pomoć i podršku učiniocima krivičnih dela širom sveta, u zavisnosti od nacionalnih-kulturoloških obeležja, zakonskih okvira, ekonomske i socijalne politike. Na profesionalnom nivou, poslove probacionog rada u najvećem broju zemalja obavljaju socijalni radnici, a u zemljama u kojima ne postoji probaciona služba ove poslove obavljaju institucije socijalnog rada. Vanzavodske sankcije i mere u Republici Srbiji sprovode se od 2008. godine i na osnovu dosadašnjih iskustava, kao primarni sistem društvene podrške učiniocima krivičnih dela i njihovim porodicama kao i žrtvama krivičnih dela, prepoznat je sistem socijalne zaštite, što potvrđuje međunarodna iskustva.

U radu ćemo analizirati rezultate istraživanja sprovedenog u saradnji sa stručnim radnicima povereničke službe i centara za socijalni rad u Republici Srbiji u vezi dostignutog nivoa međusobne saradnje i implikacije ove saradnje na kvalitet tretmana prema učiniocima krivičnih dela, percepcije šire javnosti i mobilizacije drugih resursa društvene zajednice na sprovođenju vanzavodskih sankcija kao i stavovima stručnih radnika o mogućnostima uspostavljanja delotvornijeg okvira međuresorne saradnje u skladu sa nacionalnim i međunarodnim zakonodavstvom. vanzavodske sankcije i mere, centar za socijalni rad, poverenička služba, partnerska saradnja

Mirjana Sokolović

Pomoć u kući – Socijalno prihvatljiv i ekonomski efikasan oblik socijalne zaštite

Cilj ovoga saopštenja ogleda se u težnji da podstakne i podrži razvoj takve javne politika koja dobar odgovor na izazove savremenog društva pronalazi u obezbeđivanju usluga kojima se pruža pomoć čoveku u njegovom domu, porodici i odabranom životnom okruženju u svim periodima života.

Ovaj rad, kao i celovita ideja razvoja dnevnih usluga u zajednici nastala je pre

više decenija na viziji – da svaki čovek treba doživotno da boravi u sopstvenom domu i porodici, u poznatom, sigurnom i njemu bliskom okruženju.

Budući da proizilazi iz konkretne prakse u staropazovačkoj sredini, rad se bavi podrškom odraslim i starijim licima iako su praktičarima poznata i veoma dobra iskustva pružanja pomoći u kući deci i mladima, odnosno njihovim roditeljima i porodicama.

Pomoć u kući kao sveobuhvatna usluga u zajednici posmatrana iz stručne i humane perspektive omogućava da svaki čovek ostvari svoju bazičnu potrebu (osnovno ljudsko pravo) da živi u prirodnom društvenom okruženju, da ima svoj bezbedan i dostojanstven okvir života. Posmatrana iz perspektive odgovornog socijalnog razvoja i društveno-političke opravdanosti, pomoć u kući spada u red onih oblika socijalne zaštite koji su niskobudžetni, a istovremeno zadovoljavaju potrebe velikog broja građana svih uzrasta što ih svrstava u red nezaobilaznih sadržaja aktuelne socijalne politike.

Oslonjen na dugogodišnje praćenje i ispitivanje potreba starijih (i odraslih) građana kroz empirijska istraživanja (od 1984.godine), i neprekidno ispitivanje potreba koje se odvija paralelno sa postupkom pružanja usluga (od 2003.godine) ovaj rad nastaje u dijalogu autentičnog života pojedinca i ikustvenog korpusa praktičara.

U tom okviru rad prikazuje rezultate dobre prakse kroz pojedinosti koje se odnose na značaj jasnog definisanja pojma "pomoć i nega", primenu indikatora za procenu potreba, precizno definisanje stepena podrške, specifičnosti koje doprinose dobrom kvalitetu usluga, kao i kroz osvrt na ekonomsku efikasnost i održivost usluge pomoć u kući.

Ključne reči: *čovek, bazične potrebe, socijalna prihvatljivost, ekonomska efikasnost*

Kontrolni mehanizmi kao faktor uspostavljanja kvaliteta u sistemu socijalne zaštite

Jedan od značajnijih ishoda reformskih procesa sistema socijalne zaštite Republike Srbije s početka ovog veka je Zakon o socijalnoj zaštiti iz 2011. godine. On je, sa pripadajućim podzakonskim aktima, postavio normativni okvir za uspostavljanje reformskih ciljeva, prethodno definisanim Strategijom razvoja socijalne zaštite za period 2005-2009. godine.

Uloga ministarstva nadležnog za socijalna pitanja, definisana ovim zakonom, je da razvija regulatorne mehanizme u cilju uspostavljanja kvaliteta u sistemu socijalne zaštite u Republici Srbiji. Kvalitet usluga u ovoj oblasti zasniva se na propisivanju standarda usluga; licenciranju pružalaca usluga i stručnih radnika, akreditaciji programa obuka, kao načinu uspostavljanja i održavanja propisanog nivoa kvaliteta usluga i permanentnog profesionalnog i stručnog obrazovanja i usavršavanja zaposlenih; i još dva jednako važna segmenta: supervizijskoj podršci i kontroli i nadzoru tokom pružanja usluge.

Kontrola se, u skladu sa Zakonom, sprovodi kroz dve različite forme nadzora: nadzor nad stručnim radom i inspeksijski nadzor. Novina je i uvođenje efikasnog sistema žalbi i interna evaluacija na godišnjem nivou, koji su obavezan standard za pružaoce usluga, a koji takođe predstavljaju važan segment sistema kontrole.

Od početka primene Zakona svi navedeni elementi kontrole kvaliteta u sistemu socijalne zaštite dali su određeni doprinos uspostavljanju kvaliteta usluga u ovoj oblasti. Broj licenciranih pružalaca usluga socijalne zaštite, licencirani svi stručni radnici angažovani u ovoj oblasti, broj izrečenih zabrana neregistrovanim pružaoциma usluga, inspeksijskih nadzora na godišnjem nivou, novine koje je u oblasti inspeksijskih nadzora uveo Zakon o inspeksijskom nadzoru iz 2015. godine sa tendencijom standardizacije rada inspeksijskih službi, akreditovani programi obuka, govore da je koncept sistema kontrole kvaliteta usluga socijalne zaštite dosta dobro osmišljen, ali da i dalje postoje određeni propusti, nedostaci i nedorečenosti same zakonske regulative. Ovaj nedostatak, uz nedostatke u kapacitetima i organizaciji kontrolnih službi, predstavlja ograničavajući faktor u pogledu potpunog uspostavljanja, a naročito održivosti ovog sistema. I nakon sedmogodišnje primene zakonskih normi, utisak je da navedeni elementi kontrole kvaliteta još uvek ne funkcionišu kao sistem. Neophodno je, u tom cilju, osim zakonske regulative, unaprediti i usklađenost i harmonizaciju svih elemenata kontrole, njihove kapacitete i u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu.

Ključne reči: *socijalna zaštita, usluge socijalne zaštite, pružaoци usluga soci-*

jalne zaštite, uspostavljanje kvaliteta usluga, standardi kvaliteta, kontrola kvaliteta, nadzor nad stručnim radom, inspekcija socijalne zaštite, licenciranje, sistem žalbi, interna evaluacija.

Gordana Nikolic, Miodrag Nedeljović, Siniša Ranković

Od tradicionalnog ka savremenom pristupu u obrazovanju i podršci deci i učenicima u spektru od lakših do teških smetnji u razvoju

Međunarodne preporuke i domaća legislativa šalju snažnu poruku da individualni pristup svakom detetu i osobi sa smetnjama u razvoju i invaliditetom omogućava punu participaciju u procesu vaspitanja, obrazovanja i svakodnevnom životu. Tehnologija je postala sastavni dio života generacija koje ne poznaje život bez internet i pametnih telefona. Prepoznata je važnost holističkog pristupa u procesu obučavanja uz podršku što uključuje i digitalne alate i platforme. Tehnološka rešenja koja su zasnovana na univerzalnom dizajnu u procesu obrazovanja omogućavaju svim korisnicima da korespondiraju sa razlitim izvorima znanja i međusobno saraduju.

Proširena i virtualna stvarnost kao područje interesa korisnika pružaju mogućnosti za učenje i uključivanje u svakodnevne životne aktivnosti kroz igru i interakciju sa sadržajem prilagođenim svakome u skladu sa interesovanjima. Aplikacije i platforme koje su bazirane na proširenoj stvarnosti intenzivno se razvijaju, pa je time i izbor edukativnih alata svakim danom širi i kvalitetniji. Savremene tehnologije u obrazovanju nude široki spektar mogućnosti od snalaženja u prostoru i zadovoljenja svakodnevnih potreba za komunikacijom do usvajanja kompleksnijih sadržaja u kontekstu inkluzivnog obrazovanja. Veliki broj platformi omogućuju učiteljima i terapeutima da bez prethodnog znanja programiranja kreiraju interaktivne materijale dostupne širom spektru osoba sa smetnjama u razvoju i teškoćama u učenju. Aplikacije koje su razvijene za specifični sadržaj, kao što je navigacija koja pomaže u kretanju i snalaženju u prostoru ili pak sa striktno obrazovnim sadržajima (matematika, jezik, biologija, hemija i sl) nude punu interaktivnost koja omogućava pristup sadržajima koji nije dostupan iz udžbenika ili videa.

Platforme i digitalni alati osnova su za moderan, tehnološki obogaćen pristup u radu sa svim učenicima u inkluzivnoj okolini bogatoj razlicitostima kao i dnevnim boravcima. Potvrda toga je 100% spremnost 42 defektologa, učitelja i nastavnika da uključe digitalni alat i aplikacije u svoj rad nakon Javnog časa sa primenom platformi organizovanog 2016. godine na Pedagoškom fakultetu u Somboru.

Ključne reči: *univerzalni dizajn u obrazovanju, platform, digitalni alat*

Uloga Prihvatišta za odrasla i stara lica u kontekstu aktuelne socijalne politike Republike Srbije

U ovom radu, pokušaćemo da objasnimo sadržaje i dimenzije aktuelne socijalne politike, kroz prikaz opravdanosti i uloge Prihvatišta za odrasla i stara lica. Činjenica je da razvoj svakog društva i društvenih odnosa, karakterišu promene koje ne označavaju isključivo napredak, već rađaju mnoga socijalna previranja. Socijalni problemi su realni konstrukti društvenih promena, iz kojih određen broj ljudi ne uspe da ispliva. Mnogi od njih, suočavaju se sa problemima, nemaju odgovarajuću pomoć i podršku porodice, i drugih primarnih socijalnih mreža. Stoga postojanje i funkcionisanje Prihvatišta, u okviru sistema socijalne zaštite, predstavlja neizostavnu kariku.

U radu, ćemo se upravo baviti merama socijalne politike, usmerene na kategoriju licu (kolokvijalno nazvanim beskućnicima), koja privremeno nemaju odgovarajući smeštaj, niti način da zadovolje svoje egzistencijalne potrebe. Pomenute mere se najčešće sprovode kroz zbrinjavanje ovih lica u Prihvatište. Predstavićemo strukturu korisnika Prihvatišta, i pokušati da približimo specifičnosti i izazove koje nosi stručni rad sa ovom kategorijom korisnika, a koji uveliko prevazilazi puko obezbeđivanje smeštaja ovim licima.

Budući da savremeni trendovi u socijalnoj politici trasiraju put ka „Evropi bez beskućnika“- Strategija Evropa 2020, što podrazumeva da beskućništvo treba iskoristiti, Prihvatište i kategorije korisnika koje ono zbrinjava moraju biti predmet naučnog i stručnog interesovanja.

Ključne reči: *mere socijalne politika, beskućnici, Prihvatište, stručni rad u Prihvatištu.*

Suzana Jović Vukadinović

Ostvarivanje potreba dece i mladih sa smetnjama u razvoju u malim domskim zajednicama

Proces deinstitucionalizacije kao i transformacija institucija postavljaju visoke zahteve i izazove pred sistem socijalne zaštite. Poslednjih nekoliko godina

uloženi su naponi da se promovišu socijalne, razvojne i kulturološke prednosti života porodici i okruženju „nalik porodici“, u cilju smanjenja broja korisnika smeštenih u velikim institucijama. Fokus ovog rada su efekti smeštaja korisnika u male domske zajednice i način procene potreba dece i mladih osoba sa smetnjama u razvoju radi obezbeđenja individualizovane podrške.

Osnovni cilj ovog istraživanja je evidentiranje efekata individualizovane i integrisane podrške kao i promene kod dece i mladih osoba sa smetnjama u razvoju kao rezultata i uticaja smeštaja u male domske zajednice (MDZ). Efekti individualizovane i integrisane podrške kao i promene kod dece i mladih osoba sa smetnjama u razvoju evidentirani su kroz primenu baterije testova ROD - Model procene potreba dece i mladih osoba sa smetnjama u razvoju (Mitić i sar., 2011) koji se odnosi na razvojne potrebe deteta/mlade osobe.

U istraživanju za potrebe ovog rada korišćen je i modifikovani Inventar međusobne (porodične) povezanosti (Family Bond Inventory, prema Mitić i sar., 2013) radi opšte procene međusobne povezanosti dece/mladih osoba u grupi (u fokusu pojedinačno dete/mlada osoba) i mogućih promena u posmatranom petogodišnjem periodu.

Istraživanje za potrebe ovog rada sprovedeno je na populaciji dece i mladih osoba sa smetnjama u razvoju, korisnika usluge smeštaja u male domske zajednice, ukupno njih 30, i to 11 korisnika na smeštaju u MDZ pružaoca usluge u Nišu, 9 korisnika pružaoca usluge u Aleksincu i 10 korisnika smeštaja u maloj domskoj zajednici pružaoca usluge u Negotinu.

Istraživačka pitanja, postavljena u ovom radu kao i samo istraživanje sprovedeno za potrebe ovog rada, kroz poređenje rezultata istraživanja sa nalazima dobijenim iz predhodnih praćenja korisnika izmeštenih iz doma Kulina potkrepljuju generalni stav da je boravak dece i mladih osoba sa smetnjama u razvoju u instituciji sa velikim brojem korisnika imao razarajuće dejstvo na njihov razvoj, potencijale i funkcionisanje, a da je stimulatívni uticaj individualizovane i integrisane podrške u pružane u malim domskim zajednicama u Aleksincu, Negotinu i Nišu značajno unapredio kvalitet njihovog života i funkcionisanja i delimično ublažio posledice institucionalizacije, uprkos visokom kalendarskom uzrastu korisnika pri izmeštanju.

Nesumnjivo je da je usluga smeštaja u male domske zajednice dovela do vidljivih efekata – deca i mlade osobe sa smetnjama u razvoju razvili su i unapredili veštine i znanja (govor, pisanje, čitanje, crtanje, održavanje pažnje, održavanje lične higijene, samostalno hranjenje, prepoznavanje i izbegavanje rizika) razvili su i unapredili postojeće odnose sa vršnjacima i odraslima, otvoreniji su, aktivniji i prisutniji u zajednici.

Individualizovana i integrisana podrška i sam koncept rada malih domskih zajednica unapredili su kvalitet života korisnika, ali nam rezultati istraživanja sprovedenog za potrebe ovog rada ukazuju i na pitanje plana stalnosti za ovu korisničku grupu, te bi proces deinstitutionalizacije, smeštaja u hraniteljske porodice i male

domske zajednice trebalo pažljivo nastaviti, uz kontinuirano, periodično praćenje promena.

U tom smislu, ovaj rad je imao za cilj evidentiranje efekata individualizovane i integrisane podrške deci i mladim osobama sa smetnjama u razvoju smeštenim u malim domskim zajednicama, nakon izmeštenja iz velike institucije, a sve u cilju što efikasnije socijalne inkluzije dece i mladih osoba sa smetnjama i teškoćama u razvoju deinstitutionalizacija, transformacija, individualizovana i integrisana podrška, procesna potreba, deca i mlade osobe sa smetnjama u razvoju

Suada Buljubašić

Nužnost novih reformi socijalne politike u Bosni i Hercegovini

Reforme u oblasti socijalne politike u Bosni i Hercegovini s kraja devedesetih godina bile su nužne radi drugačijeg unutrašnjeg uređenja zemlje i ustavnih nadležnosti entiteta, ali i novih izazova i zahtjeva međunarodne zajednice za reformama u ovoj oblasti. U okviru reformskih aktivnosti doneseni su zakoni i drugi pravni propisi koji uređuju područja socijalne politike, kao i strategije i akcioni planovi. Paralelno s tim izvršena je reorganizacija postojećih i osnivanje novih ustanova kako bi se unaprijedila socijalna zaštita stanovništva.

Dosadašnje reforme odvijale su se sa više ili manje uspjeha. U procesu pridruživanja Bosne i Hercegovine Evropskoj Uniji neophodne su „nove“ reforme zbog obaveze države i entiteta da usklade postojeće propise sa međunarodnim konvencijama i evropskim standardima u oblasti socijalne politike. Nove reforme idu dosta sporo i uz mnogo teškoća, ali je ovo i pravo vrijeme da se napravi analiza efekata dosadašnjih reformi. Ovo se prvenstveno odnosi na ustanove u oblasti socijalne zaštite koje su osnovane kao samostalni pravni subjekti. Dosadašnje analize pokazuju da su nužne radikalne promjene iz više razloga. Organizaciona struktura nekih ustanova je prevaziđena i postoji potreba za drugačijom organizacijom i približavanje usluga građanima. Neke ustanove nisu ispunile svoju osnovnu zadaću i postale su same sebi svrha i zato je neophodno njihovo zatvaranje ili transformacija. Ova transformacija podrazumijeva drugačiju organizaciju, koordinaciju, razvijanje i pružanje novih usluga za kojim postoji izražena potreba.

Nezaposlenost i siromaštvo generirali su brojne probleme sa kojima se suočava veliki broj porodica. Razvoj novih i unapređenje postojećih usluga za pomoć i podršku porodici u krizi mora biti jedan od zadataka reformskih aktivnosti. Pored toga, bez novih usluga u zajednici nije moguć ni proces deinstitutionalizacije, što je prepreka za povećanje kvaliteta života i poštivanje najviših standarda prava djece, oso-

ba sa invaliditetom i starijih osoba, a što su uslovi koji se moraju ispuniti u procesu pridruživanja Evropskoj Uniji.

Ključne riječi: *socijalna politika, socijalna zaštita, reforme, deinstitucionalizacija, transformacija*

Zoran Vesić, Marta Sjeničić

Uticaj siromaštva na socijalnu inkluziju i zdravstveno stanje starih lica

Starenje je proces u kome osoba akumulira godine i progresivno doživljava promene u svom biološkom, psihološkom i socijalnom funkcionisanju. Starima se smatraju sva lica starija od 65 godina. Srbija je zemlja sa izrazito starim stanovništvom. Procenat starijih od 65 godina iznosi 19,17% u ukupnoj populaciji, dok će 2041. iznositi između 23,6% i 25,2%. Siromaštvo se definiše kao stanje ljudi kojima nedostaju sredstva za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, i može biti apsolutno i relativno.

Cilj rada je da se predstavi uticaj siromaštva na zdravstveno stanje i socijalnu uključenost starih osoba sistematskim pregledom teorijskih i akcionih modela i istraživanja u oblasti starenja kako bi se ispitalo da li se sistemskim merama na ovaj uticaj može uticati u cilju unapređenja položaja starih lica.

Istraživanja socijalne isključenosti starih u Srbiji ukazuju da je najveći problem sa kojim se suočavaju ova lica upravo siromaštvo. Stopa siromaštva starih 2007. godine iznosila je 9,7%, dok je stopa rizika od siromaštva za lica preko 65 godina za 40% veća od stope rizika za ostatak populacije. U 2013., stopa siromaštva penzionera bila je 7,2%, dok je stopa siromaštva starijih od 75 godina iznosila 7,5% sa izrazitom rodnom razlikom, od 5,3% do 11,4%. Rezultati istraživanja sprovedenog u Srbiji ukazali su da je materijalna neobezbeđenost najčešća i najveća teškoća sa kojom se suočavaju stara lica u Centrima za socijalni rad, a da je siromaštvo najuticajnijii faktor socijalne isključenosti starih lica.

Postoje jasni dokazi da siromaštvo ima značajan uticaj na zdravstveno stanje. Studije su pokazale da je zdravstveno stanje lošije kod starih osoba koje su siromašnije u odnosu na osobe koje su boljeg materijalnog stanja. To se odnosi i na učestalost nastanka različitih vrsta invaliditeta kod starih lica. Jedan od najznačajnijih mogućnosti unapređenja zdravstvenog stanja starih lica bez obzira na njihov materijalni status jeste organizovanje zdravstvenog i sistema socijalne zaštite.

Petrović P. Ivan

Socijalne adaptacije u penalnim uslovima i nakon izdržane kazne u dvadeset i dvadeset prvom veku

U radu se razmatraju problemi socijalne adaptacije u zatvorima i nakon izdržane zatvorske kazne. Kazna zatvorom je odgovor društva u cilju prestanka izvršenja krivičnih dela, a samim tim i efikasan način borbe protiv kriminaliteta. Danas, svrha zatvaranja je i rehabilitacija, koja ima za cilj život na slobodi bivših zatvorenika, u skladu s zakonima i društvenim normama.

Ove marginolizovane i socijalno isključene društvene grupe, lišenjem slobode, neminovno su uskraćene u svojim potrebama, na socijalnom, psihičkom i emocionalnom planu. Nakon izlaska iz zatvora suočavaju se s narušenim porodičnim odnosima, socijalnom isključenošću, nemogućnošću dobijanja posla, diskriminacijom, teškoćama u reintegraciji u zajednicu, što neretko vodi recidivizmu, koji je potrebno prevenirati. Poenta interesa država je da ljudska bića, između zahteva za kaznom i zahteva za promenom nakon izdržane kazne, ponovo nađu mestu u društvu.

Ključne reči: *socijalna adaptacija, recidivizam, rehabilitacija, reintegracija, resocijalizacija.*

Petrović P. Vukašin

Moral rialiti emisija i uticaj na socijalnu politiku dvadeset prvog veka

Pored ekonomskih, političkih, organizacijskih i problema društvanog razvoja, socijalna politika je i moralni problem. Kompleksnost našeg života određena je ugrađenim moralom, određena je oblikom društvene svesti i sveukupnošću sistema običaja, normi i navika. Moral nije isti u društvenim grupama i nije isti kroz istoriju, te samim tim, je promenljiv. Menja se i razvija s odrastanjem i sazrevanjem, ali ne gubi poentu u dobrom, ispravnom i pravednom. S individualnog nivoa imamo potrebu neprestanoh postavljanja pitanja o ispravnosti sopstvenog životnog puta. Međutim, ova bazična potreba je i pod lupom društvene zajednice. S druge strane, sadržaj rijaliti programa, koji obiluje verbalnim i fizičkim nasiljem, fizičkim kontaktima svih nivoa, zloupotrebom alkohola, pornografijom, atakom na dostojanstvo učesnika...su aktuelnost i popularnost današnjice. Koliko to danas „nagrizi“ društvenu regulativu,

koliko utiče na ponašanje ljudi, na vrednosti i pravila, pokušaćemo da odgovorimo ovim radom.

Ključne reči: *moral, rijaliti programi, socijalna politika.*

Nataša Točilovac, Stana Budurić, Marija Vujičić, Slađana Knez

Socijalna politika i specijalna edukacija i rehabilitacija u Srbiji od 1918 - 2018. godine

Cilj ovog rada je prikaz Ustanove „Prihvatište za odrasla i stara lica“ kao specifične Ustanove u sistemu socijalne zaštite, koja se menjala uporedo sa društvenim prilikama, te samim tim zahtevala prilagođavanje organizacije rada aktuelnim društvenim okolnostima. U radu ćemo se baviti pojmovnim određenjem i istorijatom socijalne politike, a daćemo i osvrt vezano za istorijat Prihvatišta od 1973.god.-2018.god., sa posebnim akcentom na kategorije koje su se menjale sa aktuelnim društvenim i političkim zbivanjima (ratovi, sankcije, bombardovanje, tranzicija). Takođe će biti predstavljen statistički prikaz kategorija korisnika Prihvatišta, kao i prikaz rada stručnih radnika koji je usmeren na tretman, edukaciju i rehabilitaciju korisnika, zatim terapijski i savetodavni rad, kako bi se obezbedila mogućnost resocijalizacije, odnosno jačanje i osnaživanje očuvanih potencijala korisnika, a radi obezbeđivanja održivog rešenja za izlazak iz krizne situacije.

U prilog gore navedenom biće prikazana tri konkretna primera iz prakse:

Rad na tretmanu i rehabilitaciji korisnika sa mentalnim oboljenjima

Rad na tretmanu i rehabilitaciji korisnika sa telesnim invaliditetom

Rad na tretmanu i rehabilitaciji korisnika sa iskustvom konzumiranja PAS.

Biće istaknut značaj i uloga Prihvatišta u procesu zbrinjavanja lica u stanju hitne socijalne potrebe, zatim problemi i prepreke stručnih radnika u konkretnom radu sa korisnicima i odgovori na pitanje: Gde je Prihvatište danas u sistemu socijalne zaštite? Prikaz rezultata o internoj evaluaciji zadovoljstva korisnika, uslugama, koji su bili na smeštaju 2017.god.

ključne reči: *socijalna politika, specijalna edukacija, rehabilitacija, tretman*